

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки та фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему:

**ОБГРУНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

за матеріалами ФГ «Світанок-Агро», Київська обл., Фастівський р-н, село
Велика Мотовилівка

Студентки 2 курсу 2м групи,
другого магістерського
рівня вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»,
освітньої програми «Агробізнес»

Козаченко Аліни
Володимирівни

Науковий керівник –
д-р економ. наук, проф.

Танклевська Наталія
Станіславівна

Гарант освітньої програми
д-р економ. наук, проф.

Танклевська Наталія
Станіславівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра економіки та фінансів підприємства

Освітній ступінь магістр

Спеціальність економіка

Освітня програма Агробізнес

Затверджую

Зав. кафедри економіки та
фінансів підприємства

Г.В. Блакита

« ___ » _____ 20__ р.

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Козаченко Аліни Володимирівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

Обґрунтування фінансової стратегії аграрного підприємства

Затверджена наказом ректора від « ___ » _____ 20__ р. № _____

2. Строк здачі студентом закінченої роботи _____

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Мета роботи – обґрунтування теоретичних задач та визначення практичних підходів до розробки фінансової стратегії аграрного підприємства.

Об'єкт дослідження – процес формування фінансової стратегії аграрного підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти формування фінансової стратегії аграрного підприємства.

4. Консультанти по роботі із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1, 2			
3			

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

- 1) Обґрунтування теоретичних засад фінансової стратегії аграрного підприємства.
- 2) Описати, як фінансовий аналіз, рівень ліквідності, фінансовий потенціал, фінансова стійкість, ділова активність та ефективність впливають на фінансову стратегію підприємства.
- 3) Роз'яснити важливість розробки і виконання ефективної фінансової стратегії.
- 4) Провести аналіз узагальнюючих характеристик стану управління фінансовою діяльністю аграрного сектору економіки.
- 5) Здійснити аналіз показників фінансово-господарської діяльності підприємства.
- 6) Розглянути організаційну структуру підприємства.
- 7) Оцінити стан фінансового планування на підприємстві.
- 8) Проаналізувати динаміку змін фінансових показників підприємства.
- 9) Обґрунтувати необхідність впровадження певної фінансової стратегії для аграрного підприємства.

6. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1.	Затвердження теми ВКР	до 01.12.2022	01.11.2022
2.	Затвердження плану, отримання завдання на виконання ВКР	до 30.12.2022	21.12.2022
3.	Підготовка наукової статті	до 26.05.2023	14.05.2023
4.	Підготовка I розділу роботи ВКР	до 30.06.2023	19.06.2023
5.	Підготовка II розділу роботи ВКР	до 31.08.2023	19.06.2023
6.	Підготовка III розділу роботи ВКР	до 14.10.2023	04.10.2023
7.	Підготовка вступу, висновків, отримання зовнішньої рецензії з підприємства	до 24.10.2023	13.10.2023
8.	Здача науковому керівнику завершеної ВКР та отримання відгуку керівника	до 01.11.2023	30.10.2023
9.	Проходження попереднього захисту ВКР на кафедрі	20.11- 24.11.2023	24.11- 29.11.2023
10.	Представлення закінченої ВКР на кафедру	до 24.11.2023	
11.	Захист ВКР у ЕК	04.12.- 15.12.2023	

7. Дата видачі завдання « _____ » _____ 202__ р.

8. Керівник випускної кваліфікаційної роботи

_____ (прізвище, ініціали, підпис)

9. Керівник проектної групи
(гарант освітньої програми)

_____ (прізвище, ініціали, підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент Козаченко А. В.

_____ (прізвище, ініціали, підпис)

11. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи

Випускна кваліфікаційна робота Козаченко А.В. виконана на належному рівні згідно завдання у встановлений термін. Дослідження проведено на актуальну тему, характеризується практичним значенням. Робота присвячена теоретичним і практичним засадам розробки фінансової стратегії аграрного підприємства в сучасних умовах господарювання. В роботі визначено теоретичні основи розробки фінансової стратегії агропідприємства, здійснено аналіз узагальнюючих характеристик стану управління фінансовою діяльністю аграрного сектору економіки, проведено оцінку показників фінансово-господарської діяльності ФГ «Світанок-Агро», здійснено аналіз стану фінансового планування на підприємстві ФГ «Світанок-Агро». Заслугує на увагу практичні аспекти розробки фінансової стратегії ФГ «Світанок-Агро» на майбутній період, порівняння фактичної та оптимальної структури фінансового забезпечення виробничої діяльності підприємства, визначення основних характеристик активної та пасивної стратегії стабільного розвитку фермерського господарства. Отримані результати дослідження можуть бути впроваджені у практичну діяльність аграрних підприємств країни.

Загалом випускна кваліфікаційна робота Козаченко А.В. відповідає вимогам до змісту та оформлення таких робіт, заслуговує оцінки "добре 80", рекомендується до захисту.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____

(ПІБ, підпис, дата)

Висновок про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота студента _____

(прізвище, ініціали) може бути допущена до захисту
екзаменаційній комісії. Керівник проектної групи

(гарант освітньої програми) _____

(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри _____

(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » 20 _____ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	10
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	21
2.1. Аналіз узагальнюючих характеристик стану управління фінансовою діяльністю аграрного сектору економіки.....	21
2.2. Оцінка показників фінансово-господарської діяльності підприємства.....	26
2.3. Аналіз стану фінансового планування на підприємстві ФГ «Світанок-Агро».....	37
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ФГ «СВІТАНОК-АГРО» НА МАЙБУТНІЙ ПЕРІОД.....	43
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми. Глобалізація економіки, зміцнення позицій аграрного сектора України на міжнародному ринку, постійне зростання експорту агропродовольства (Україна займає третю позицію за постачанням продуктів на ринок ЄС після США та Бразилії) зумовили перехід від виробничої моделі до моделі конкурентного сільського господарства. Тому все більшого значення набуває формування фінансової стратегії аграрними підприємствами в Україні.

Необхідність розвитку підприємства впливає із вимог підтримки його конкурентоспроможності. В умовах постійних змін у зовнішньому середовищі, ефективним засобом управління розвитком підприємства є методологія стратегічного управління. В умовах фінансової кризи економічні можливості підприємств погіршуються, зростає роль стратегічного управління фінансами та фінансової стійкості, можливостями збереження життєздатності підприємства. Тому необхідним умовою успішного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі є використання фінансової стратегії [14]. Однак на сьогоднішній день не вирішено багато теоретичних і методичні проблеми у сфері формування фінансової стратегії: фінансова стратегія не розглядається як економічна категорія, формування економічної концепції фінансової стратегії перебуває у стадії становлення, не визначено значення фінансової стратегії у розвитку підприємства.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та визначення практичних підходів до розробки фінансової стратегії аграрного підприємства.

В процесі досягнення мети вирішувались наступні **завдання**:

- розглянути теоретичні засади розробки фінансової стратегії аграрного підприємства;

- провести аналіз узагальнюючих характеристик стану управління фінансовою діяльністю аграрного сектору економіки ;
- провести оцінку показників фінансово-господарської діяльності підприємства;
- здійснити аналіз стану фінансового планування на підприємстві;
- розробити фінансову стратегію підприємства на майбутній період.

Об'єкт дослідження - процес формування фінансової стратегії аграрного підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування фінансової стратегії аграрного підприємства.

Методи дослідження. Під час виконання роботи використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження економічних процесів і явищ, такі як діалектичний, абстрактно-теоретичний, аналіз і синтез, що були використані при формулюванні теоретико-методологічних положень. Крім того, використовувались методи коефіцієнтного аналізу, вертикального та горизонтального аналізу тощо.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності впровадження у діяльність підприємства фінансової стратегії стабільного розвитку аграрного підприємства – ФГ «Світанок-Агро».

Інформаційне забезпечення дослідження базується на використаних наукових статтях, монографіях, навчальних виданнях, законодавчих та нормативних документах, періодичних виданнях, Інтернет-ресурсах, фінансовій звітності ФГ «Світанок-Агро» тощо.

Практичне значення дослідження полягає у можливості практичного застосування розробленої фінансової стратегії для досягнення фінансових цілей та підвищення ефективності фінансового управління підприємством.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота виконана українською мовою, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сучасна наукова література містить досить великий арсенал різноманітних визначень поняття "стратегія", проте практично всі вони зводяться до одного - стратегія є якоюсь інтегрованою моделлю дій, які спрямовані на ефективне функціонування господарюючого суб'єкта та досягненням ним поставлених цілей за допомогою грамотного управління фінансами підприємства, що забезпечує його фінансову стійкість та стабільність [4]. Термін «фінансова стратегія» для вітчизняної науки, і тим більше для практики, є дещо новим, що, відповідно, призводить до різноманітності думок серед вчених щодо сутності його змісту. Однак усі дослідники єдині на думці, що фінансова стратегія становить частину загальної стратегії підприємства і, відповідно, нерозривно пов'язана та відповідає її цілям та обраним напрямкам розвитку [39]. Типології фінансових стратегій в залежності від галузевої приналежності підприємства сьогодні наукою не уявлено, що, на наш погляд, є суттєвим недоліком. Фінансові стратегії для галузей, які мають особливі чинники організації фінансів, до яких належить сільське господарство, повинні враховувати всі аспекти фінансових відносин.

Загалом, фінансова стратегія сільськогосподарського підприємства є комплекс взаємопов'язаних планів та бюджетів, спрямованих на забезпечення господарюючого суб'єкта фінансовими ресурсами та їх ефективним управлінням [26]. Головна мета цього фінансового інструменту — забезпечити фінансову стійкість підприємства в умовах господарювання. Таким чином, фінансова стратегія — це план розподілу фінансових ресурсів компанії у певному часовому інтервалі, що дозволяє раціонально змодельовати рух фінансових потоків з метою збільшення власних джерел фінансування та підвищення незалежності підприємства від залученого капіталу [39]. Головне

завдання фінансової стратегії — забезпечення сталої роботи підприємства як у поточному часі, так і на перспективу [13].

Розробка стратегії управління фінансами є ключовою для підприємств, оскільки вона визначає довгострокові фінансові цілі та вибір ефективних методів для їх досягнення. У ринковій економіці стратегічний підхід є необхідною умовою для успішного функціонування підприємств, дозволяючи свідомо керувати ризиками та забезпечувати стійке зростання і високу прибутковість у перспективі [27]. Такий підхід забезпечує фінансову стабілізацію засновану на системному підході до взаємопов'язаних цілей, які включають у себе зниження вартості виробництва, скорочення операційних та післяреалізаційних витрат і ефективне використання бюджетної підтримки. В умовах сучасності підприємствам важливо визначити систему конкретних фінансових цілей, засоби для їх досягнення і критерії оцінки досягнень. В даному випадку всі підприємства повинні знайти свій оптимальний шлях фінансової діяльності — відповідну модель, яка поряд з виробничо-інноваційною, маркетингом і менеджментом, відіграє важливий функціональний аспект в управлінні підприємством. В аграрних підприємствах це набір правил і прийомів, за допомогою яких необхідно досягнути основну ціль — перехід на стабільне зростання і фінансову незалежність [27]. В результаті проведених нами досліджень виділено такі групи стратегій розвитку аграрних підприємств: корпоративна (визначає загальний напрямок розвитку), конкурентні, функціональні, операційні стратегії, відповідно до яких необхідно формувати стратегії подальшого розвитку, оскільки вони знаходяться у безпосередній залежності.

Функціональні стратегії розробляються для кожного функціонального спрямування діяльності: маркетинг, фінансова стратегія, стратегія виробництва, інноваційна стратегія, стратегія управління персоналом тощо. Функціональні стратегії конкретизують, доводять корпоративну та конкурентні стратегії у функціональних підрозділах аграрного підприємства [11]. Одночасно функціональні підрозділи помітно впливають на формування корпоративної та

конкурентних стратегій [11]. Фінансова стратегія передбачає процес формування та використання фінансових ресурсів для реалізації базової стратегії аграрного підприємства. Вона дозволяє економічним підрозділам підприємства створювати та змінювати фінансові ресурси та визначати їх оптимальне використання для досягнення цілей функціонування та розвитку підприємства.

Насамперед фінансова стратегія аграрних підприємств повинна бути спрямована на забезпечення фінансової стійкості, структурну оптимізацію фінансових ресурсів у досягненні максимізації рівня прибутку при збереженні ліквідності і прийняттого рівня ризику. Фінансова стратегія спрямована на розвиток фінансової діяльності та відповідних відносин аграрних підприємств. Саме розробка фінансової стратегії (рис. 1.1) сприяє аграрним підприємствам в обліку всіх фінансових ресурсів, щоб повною мірою реалізувати можливості зростання на ринку та виконати корпоративні завдання [27].

Основа стійкості сільськогосподарських підприємств складає процес незворотного та закономірного переходу бізнесу, тобто змін усіх його взаємозалежних складових (економічної, соціальної та екологічної), з одного якісного стану в інший, що відбувається під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Цей процес відбувається незалежно від рівня розвитку бізнесу, фінансового стану компанії та її ринкового становища, що робить його невід'ємним процесом життєдіяльності підприємства. Відповідно, даний процес, для його ефективного впливу на суб'єкт господарювання, повинен ретельно аналізуватися та прогнозуватися, про що благополучно забувають більшість підприємців у сфері сільгоспвиробництва [18].

Увага підприємств більшою мірою сконцентровані на проблемах виробництва та збуту, що, безумовно, важливо, забуваючи про неможливість сталого розвитку їхнього бізнесу без застосування сучасних інструментів фінансового планування, здатного забезпечити ефективну організацію та рух фінансів у майбутньому. Ігнорування фінансової стратегії та недостатня увага до проблем фінансової стійкості дуже часто призводить до збиткової діяльності

багатьох сільськогосподарських підприємств, низького рівня конкурентоспроможності, а також зниження фінансової незалежності та стійкості. Це свідчить про високу значимість фінансових ресурсів у діяльності підприємства: вони є основним джерелом здійснення будь-яких процесів у компанії та головним обмежувачем обсягів виробництва та інтенсивності розвитку напрямів його діяльності [19].

Визначення можливостей розвитку	<ul style="list-style-type: none"> Аналіз ринку та виявлення можливих ніш розвитку з урахуванням існуючого типу розвитку підприємства
Визначення цілей і задач, які потребують фінансування	<ul style="list-style-type: none"> Повний перелік дій з деталізацією з необхідних фінансових ресурсів
Розробка джерел фінансування	<ul style="list-style-type: none"> Пошук потенційних та використання наявних джерел фінансових ресурсів
Управління проектом	<ul style="list-style-type: none"> Забезпечення контролю за виконанням проекту

Рис.1.1. Напрями розробки фінансової стратегії аграрних підприємств

Джерело: складено автором на основі [18]

Фінанси підприємства є динамічною системою, яка, як «дзеркало», відображає реальну картину процесів, що відбуваються в компанії. Таким чином, фінанси сільськогосподарських підприємств повинні забезпечити стійкість та привабливість бізнесу для інвесторів, що є дуже непростим завданням, оскільки виробничі процеси таких підприємств є ресурсомісткими (внаслідок тривалого виробничого циклу та періоду обігу джерел фінансування) та вимагають постійного та стабільного джерела фінансування, що забезпечує їх на якісному та технологічно новому рівні. З цього виходить що фінансова стратегія для підприємства виконує дві основні функції: моделювальну та забезпечувальну. Будучи певним різновидом розподільчих відносин, фінанси сільськогосподарських підприємства належать до категорії «фінанси організацій» у вигляді загальної природи фінансами підприємств інших галузей. При цьому організація фінансів сільськогосподарських

підприємств має низку галузевих особливостей, що визначаються двома факторами, які мають враховуватися під час розробки фінансової стратегії [16]. Насамперед це специфіка сільськогосподарського виробництва, а другим фактором є особливий статус сільськогосподарської галузі в системі програм державної підтримки цієї галузі. Кожен із зазначених факторів має прямий вплив на процес формування фінансів сільгосппідприємств та фінансову стратегію, що розробляється (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Чинники, що визначають специфіку організації фінансів
сільськогосподарського підприємства**

Фактори	Вплив на фінансову стратегію
Основним засобом виробництва у галузі є земля, що є національним надбанням.	Дозволяють за фінансового плануванні враховувати гарантовану допомогу держави.
Нерівномірність родючості різних земельних ділянок	
Тривалість виробничого циклу	Вимагає, починаючи з операційних планів, деталізованого планування фінансових вкладень у кожний етап виробництва з попереднім розрахунком періоду вивільнення обігового капіталу.
Не збігаються потоки доходів і витрат у часі	Через високу залежність галузі від залученого капіталу, стратегія, що розробляється, повинна відповідати вимозі - «залучені фінанси повинні забезпечити стійкість бізнесу».
Природно-кліматичний фактор має величезний вплив на сільськогосподарську галузь	Фінансова стратегія має враховувати ризики фінансових втрат від непередбачених обставин природно-погодного характеру, техногенних, соціальних подій, епідемій, хвороб тварин, рослин, людей. Фінансова стратегія має враховувати створення натуральних та грошових страхових та резервних фондів.

Продовження табл. 1.1

Фактори	Вплив на фінансову стратегію
Державна підтримка сільгосппідприємств	Дозволяють при фінансовому плануванні враховувати гарантовану допомогу держави.

Представлені в таблиці 1.1 фактори є основними при розробці фінансової стратегії сільськогосподарського підприємства, що здійснює свою діяльність в умовах невизначеного зовнішнього середовища, оскільки без їх урахування фінансове планування буде некоректним та носити умовний характер.

Враховуючи, що основною метою фінансової стратегії є забезпечення максимізації ринкової вартості підприємства та зростання добробуту його власників, до головних її завдань можна віднести :

- аналіз характеру та закономірностей формування фінансів у ринкових умовах господарювання;
- визначення ефективних стратегій використання фінансових ресурсів підприємства на довгий термін;
- встановлення перспективних напрямів фінансових взаємовідносин підприємства з іншими учасниками господарювання, податковими органами, банками, страховими компаніями тощо;
- створення системи ефективного фінансового забезпечення операційної, інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства;
- виявлення резервів та мобілізація ресурсів для оптимального використання виробничих потужностей, основних фондів та оборотних коштів;
- забезпечення ефективного вкладання вільних грошових коштів підприємства з метою максимізації прибутку.;
- визначення стратегій успішної фінансової діяльності та стратегічного використання фінансових можливостей, включаючи розробку нових продуктів, підготовку кадрів для роботи в умовах ринку, організаційну структуру та технічне оснащення підприємства;

- аналіз фінансових стратегій потенційних конкурентів, їхніх економічних та фінансових можливостей, розробка та впровадження заходів для забезпечення стійкості у фінансах;
- створення та підготовка можливих варіантів формування фінансових ресурсів та ефективного фінансового управління у разі неналежного або кризового фінансового стану підприємства;
- обґрунтування стратегій виходу з кризи та методів управління підприємством в умовах кризи і інших аналогічних ситуацій тощо [33].

Сучасні економісти відзначають, що важливим фактором, який має вплив на формування фінансової стратегії є потенціал господарюючого суб'єкта у виробничій, фінансовій, трудовій сферах, про наявність якого свідчить аналіз внутрішнього середовища підприємства. Темпи зростання обсягу реалізації продукції, організація маркетингу і збуту, рівень витрат, величина і структура активів та пасивів підприємства визначають поточну ліквідність і фінансову стійкість, визначають на необхідність в додатковому фінансуванні та свідчать про рівень фінансового менеджменту. Розподіл коштів підприємства між основними та оборотними активами, їхнє розміщення у виробництві чи обігу, у грошовій або матеріальній формі, і їх взаємозв'язок мають велике значення для фінансової діяльності підприємства. Тому важливо аналізувати не лише ресурсне забезпечення статично, але також враховувати динаміку для виявлення можливих слабких місць у функціях управління [41].

Проведений аналіз концепції "фінансова стратегія підприємства" визначає ключові риси, такі як фокус на довгостроковий період, цілеспрямованість, що включає створення системи фінансових цілей, досягнення яких є визначальним для успішного функціонування підприємства. Також відзначається органічний зв'язок та підпорядкованість встановлених фінансових цілей загальній економічній стратегії, а також збалансованість заходів фінансової діяльності для кожної окремої функції [41].

Управління системою фінансування - це умова можливості аграрного підприємства здійснювати фінансово-економічну діяльність відповідно до

власних економічних інтересів [10]. Забезпечення ефективності управління фінансуванням здійснюється в рамках основних функцій безпеки управління фінансовим механізмом (Табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні функції управління фінансовим механізмом розвитку аграрних підприємств

Функції	Характеристика
Інформаційна	Постійне інформування про ризик та потенційні загрози, рівень боргової залежності, можливості розвитку, інвестиційні ресурси.
Попереджувальна	Використання комплексу заходів, спрямованих на недопущення або зменшення фінансових витрат та можливість здійснення запобіжних заходів, спрямованих на попередження настання потенційних загроз у фінансовій діяльності підприємства
Прогнозна	Розробка прогнозів довгострокових програм розвитку аграрного підприємства з урахуванням потенційних загроз та можливостей.
Регулююча	Посилення взаємозв'язку фінансової політики аграрних підприємств та основних напрямів соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць країни.
Захисна	Забезпечення внутрішньої та зовнішньої фінансової безпеки підприємства, включаючи контроль за дотриманням законодавчих норм
Контрольна	Контроль за правильністю застосування фінансових методів та важелів у конкурентній ситуації, пов'язаній із захистом національних інтересів та запобіганням потенційним загрозам.
Інвестиційна	Формування політики підприємства, спрямованої на підвищення рівня його інвестиційної привабливості
Інноваційна	Перевага у фінансуванні інноваційними проектами

Джерело: складено автором на основі [10]

Визначення фінансових можливостей підприємства зумовлене оцінкою його справжнього та майбутнього потенціалу у формуванні, розмірах та джерелах реалізації базової стратегії розвитку підприємства. Тому фінансові

можливості не лише визначають готовність аграрного підприємства у стратегічних дій, а й в основному визначають характер цих дій.

Давиденко Н. М. тлумачив фінансовий потенціал аграрного підприємства, як «обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат, а також можливість, здатність та необхідність їх як простого, так і розширеного відтворення з метою забезпечення стійкого, динамічного та збалансованого розвитку підприємства» [3]. Оцінка фінансового стану аграрного підприємства в сучасних умовах дозволяє визначити потенційні можливості для збільшення доходів. Цей процес базується на своєчасному та об'єктивному аналізі фінансового стану, і проводиться за допомогою основних груп показників: ліквідності (коефіцієнти покриття, швидкої та абсолютної ліквідності, частка оборотних та виробничих запасів, вартість робочого капіталу); фінансової стійкості (коефіцієнти автономії, фінансової залежності та стійкості, забезпечення власними оборотними засобами, фінансування та фінансової стійкості, концентрації залученого капіталу та поточних зобов'язань); ділової активності та ефективності господарювання [6].

Ліквідність стосується наявності грошових коштів у найближчому майбутньому після виконання фінансових зобов'язань певного періоду. Фінансова стійкість - це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування. Вона передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел [6].

За Грасюк О. А. «ділова активність — це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства, а тому визначається

системою таких критеріїв, як місце підприємства на ринку конкретних товарів, географія ділових відносин, репутація підприємства як партнера, активність інноваційно-інвестиційної діяльності, конкурентоспроможність.» Вона може характеризуватись динамікою показників ефективності господарської діяльності в цілому. Ділова активність підприємства проявляється через розширення ринків збуту продукції, підтримання ділової репутації (іміджу), виходу на ринок праці і капіталу тощо [7]. Ефективність – це співвідношення результатів господарської діяльності з витраченими ресурсами: трудовими, матеріальними, природними, фінансовими, основним капіталом тощо [44]. Вона розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробництва та показує не сам результат, а те якою ціною він був досягнутий [44].

Фінансовий потенціал аграрного підприємства визначає його здатність генерувати прибуток, вкладати в розвиток, раціонально використовувати ресурси та виживати в умовах змін на ринку та економічних викликів. Ефективне управління фінансами, раціональне розпорядження активами та здатність до фінансової стійкості є важливими аспектами фінансового потенціалу агробізнесу. Фінансовий потенціал підприємства тісно пов'язаний з його фінансовою стратегією. Фінансова стратегія визначає, як підприємство використовує свої ресурси, ризикує та інвестує гроші. Якщо підприємство визначає чітку та ефективну фінансову стратегію, це може допомогти максимізувати його фінансовий потенціал, забезпечуючи прибуток, ліквідність та стабільність. Фінансова стратегія також враховує ризики та можливості, що допомагає підприємству адаптуватися до змін на ринку та досягати своїх фінансових цілей [12].

Отже, за допомогою аналізу літературних джерел було встановлено, що раціональна фінансова стратегія є ключовим фактором для досягнення успіху та стабільності фермерських господарств, адже вона забезпечує стабільність, зменшує фінансові ризики, максимізує ефективність та залучає інвесторів. Розглянуто важливі поняття, такі як фінансовий аналіз, рівень ліквідності, фінансовий потенціал, фінансова стійкість, ділова активність, ефективність і

показано, як ці показники впливають на фінансову стратегію. Підкреслюємо важливість розробки і виконання ефективної фінансової стратегії для забезпечення стабільності та розвитку фермерського господарства. Для цього необхідно враховувати індивідуальні особливості господарства, встановлювати конкретні цілі та стратегічні завдання, а також постійно аналізувати фінансовий стан та вчасно коригувати стратегію відповідно до змін в економічному середовищі. Цей розділ надає теоретичні основи для подальшого дослідження та розробки практичних рекомендацій з питань розробки фінансової стратегії для фермерського господарства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз узагальнюючих характеристик стану управління фінансовою діяльністю аграрного сектору економіки

Сьогоднішні економічно-політичні виклики в країні стали причиною фінансової незахищеності більшості сільськогосподарських підприємств. Зокрема, початок повномасштабної війни та запровадження воєнного стану спровокували появу реальних ризиків та загроз у веденні підприємницької діяльності.

Українське законодавство визначає воєнний стан як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки ...» [32]. Станом на кінець червня 2022 року 9 областей України розташовані в районах ведення бойових дій або в тимчасовій окупації. Це території Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Харківської, Херсонської, Сумської та Чернігівської областей. Саме ці регіони займають ключові позиції в аграрній сфері. За даними Міністерства економіки України на 9 вищеперерахованих регіонів припадає майже половина ВВП.

В значній кількості прибутковість аграрних підприємств пояснюється величиною експорту аграрної продукції. Попередні роки мали підвищену врожайності зернових та олійних культур в Україні, це посприяло зростанню

експорту та доходів від реалізації сільськогосподарської продукції. До початку військової агресії Російської Федерації в січні та лютому 2022 року експорт сільськогосподарської продукції перевищував показники 2021 року в 2,2 і 1,5 рази відповідно. У березні 2022 року український аграрний експорт скоротився на 57,1% порівняно з 2021 роком. Найменші обсяги українського аграрного експорту спостерігалися у квітні 2022 року – 0,9 млн тонн (зниження на 73,5%). У серпні, після підписання Зернової угоди по забезпеченню експорту українського зерна Чорним морем, експорт зріс до 2,8 млн тонн, а у вересні вже до 3,1 млн тонн. Проте, цей показник майже вдвічі менший за минулорічний. Зараз у сховищах аграрних підприємств України зберігається до 25 млн тонн пшениці, які можна експортувати. Крім цього, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України російські окупанти розкрали близько 500 тис тонн українських зернових та олійних культур, частину з яких експортували до Сирії.

Держава має суттєвий вплив на розвиток сільського господарства України, і досвід інших країн підтверджує необхідність державної підтримки для стійкого прогресу цієї галузі. В Україні пряма державна фінансова підтримка підприємств агропромислового комплексу реалізується через програми здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Здешевлення кредитів здійснюється шляхом субсидювання процентів за користування кредитом, а компенсація лізингових платежів - частковим відшкодуванням сплачених сум за умов фінансового лізингу.

Діяльність, пов'язана із державною підтримкою аграрних підприємств у сучасний період, виявляється менш ефективною через неузгодженість заходів і надання переваги тактичним, а не стратегічним цілям. В країні відсутня стабільна стратегія державної підтримки сільського господарства. Підтримка мусить мати тенденцію до зростання, що обумовлено фінансовим станом галузі та негативними факторами, які впливають на нього. Державна програма підтримки сільського господарства повинна носити довгостроковий та комплексний характер, тільки тоді вона дасть відповідний економічний ефект.

Практика економічно розвинених країн демонструє, що у зв'язку із специфікою сільського господарства підприємства не можуть нормально функціонувати без належної фінансової підтримки та ефективного державного захисту. Орієнтація державної підтримки має спрямовуватися на підвищення прибутковості аграрних підприємств, задоволення потреб населення у високоякісній продукції та сприяння зростанню експорту.

У державному бюджеті на 2021 рік була зафіксована сума у 4,2 млрд грн на підтримку галузі агропромислового комплексу, з яких 1,2 млрд грн передбачалося виділити на програму зі здешевлення кредитів. Програма включає:

- відшкодування відсотків за кредитами для сільськогосподарських підприємств, які мають щорічний оборот до 20 млн грн. Цей напрям не матиме обмежень щодо цільового використання кредитів. Держава компенсуватиме до 1,5 облікової ставки НБУ, кінцева вартість кредиту для сільгоспвиробника не перевищуватиме 5%;

- компенсування відсотків за кредитами, що використовуються для розвитку галузі тваринництва, включаючи спеціалізовані напрями, такі як вівчарство, козівництво, бджільництво, звірівництво та інші. Передбачається, що загальна сума кредитів не перевищує 10-15 мільйонів гривень;

- компенсацію відсотків за кредитами, залученими під купівлю земель сільськогосподарського призначення. Напрямок буде розповсюджуватися на сільгоспвиробників різних форм господарювання. Обсяг відшкодування відсотків обмежується сумою не більше 5 мільйонів гривень щорічно [30].

Одним з варіантів дієвого фінансування сільськогосподарського виробництва є його ефективний механізм кредитування [29]. І світова практика – цьому підтвердження. В Україні ситуація виняткова. На сільське господарство зараз перепадає лише 7% кредитного портфелю банківської системи. І лише 5- 6% капітальних інвестицій у агропромисловий комплекс сформовано за рахунок банківських кредитів та подібних їм позикових коштів.

За офіційною статистикою підприємства інвестували власні кошти в процес виробництва – 74% [29].

Новий етап розвитку кредитних відносин характеризується пошуком нових форм і визначенням максимальних розмірів кредитів, що має прямий вплив на рівень кредитоспроможності підприємств. За нашим переконанням, обсяг кредитів, які залучають сільгосппідприємства, не повинен перевищувати 40% валового обсягу продукції сільського господарства. Перевищення цього ліміту може спричинити порушення циклу процесу відтворення та збільшити ризик невідшкодування кредиту.

Формування достатніх обсягів власних фінансових ресурсів є ключовим чинником, що впливає на зміцнення фінансової стійкості учасників аграрного бізнесу. Досягнення фінансової стабільності вимагає створення сприятливих умов для збільшення прибутковості виробництва, забезпечуючи сталі темпи зростання власних фінансових ресурсів підприємства та високий рівень фінансової стійкості.

Фінансова стійкість вважається ключовою та визначальною у функціонуванні підприємства, оскільки у умовах ринкового господарювання фінанси стають визначальною силою для будь-якої економічної системи. Визначення шляхів покращання фінансової стійкості підприємства дозволяють зробити висновки щодо основних напрямів покращення його стану та формування його ефективної фінансової стратегії [37].

Слід виконувати моніторинг фінансової діяльності на підприємстві, спрямований на:

- регуляторний аналіз фінансових аспектів їхньої діяльності;
- організація обігових активів відповідно до існуючих вимог фінансової та бухгалтерської звітності для оптимізації фінансового стану;
- оптимізацію розподілу доходу та вибір найефективнішої фінансової політики;
- активне застосування банківського кредиту з метою оптимізації джерел грошових коштів;

- залучення інвестиційних коштів у вигляді лізингових операцій з метою розвитку виробництва;
- впровадження сучасної системи управління грошовими коштами;
- розроблення і реалізація стратегічної фінансової політики підприємства [37].

Для підвищення рівня фінансової стійкості суб'єктам аграрного бізнесу необхідно вишукати резерви збільшення темпів нагромадження власних джерел фінансування, забезпечити фінансування матеріальних оборотних засобів власними коштами. Крім того, необхідно формувати найбільш оптимальну структуру капіталу, тобто таке співвідношення фінансових ресурсів, при якому суб'єкт господарювання, буде спроможним ефективно їх використовувати та забезпечувати безперебійний виробничий процес та реалізацію продукції, а також фінансувати витрати на його розширення.

Таким чином, у сучасних умовах важливо мати достатній рівень фінансової стійкості для забезпечення стабільної та ефективної роботи підприємства. Це надає певні переваги у відносинах з іншими учасниками господарювання, зокрема, при отриманні кредитів, залученні інвестицій та взаємодії з постачальниками, впровадження новітніх технологій та систем фінансового управління.

Український аграрний сектор має значний потенціал для свого стійкого розвитку і значні можливості для проведення експортних операцій сільськогосподарської продукції. Але ефективне застосування наявного потенціалу можливе лише за умов нейтралізації та мінімізації реальних ризиків, досягнення допустимого рівня ризиків для агровиробництва. Ось чому науково обґрунтоване управління ризиками – головне завдання у процесі управління функціонуванням аграрного сектору в умовах нестабільності мінливості вітчизняної економіки.

2.2. Оцінка показників фінансово-господарської діяльності підприємства

ФГ «Світанок-Агро» засноване в 2007 році у формі фермерського господарства. Засновниками підприємства є дві фізичні особи, частка яких відповідно 50:50. Розташоване підприємство у Київській області, де безпосередньо орендує пайову землю для здійснення господарської діяльності. Основним видом діяльності підприємства є вирощування та реалізація продукції рослинництва (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Основні види діяльності ФГ «Світанок-Агро»

01.11	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур
01.46	Розведення свиней
46.21	Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин
46.23	Оптова торгівля живими тваринами
77.31	Надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Підприємство вирощує : пшеницю, ячмінь, кукурудзу, соняшник, сою, гірчицю, ріпак. Найбільш рентабельним є вирощування соняшнику елітних сортів, ріпаку, кукурудзи та сої. Основним виробничим елементом без якого неможлива діяльність аграрного підприємства є земля. Підприємство здійснює свою діяльність на земельних ділянках загальною площею 250 га. Для здійснення діяльності у сфері рослинництва підприємство забезпечено основними фондами (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Інформація щодо наявних основних фондів

Назва об'єкта основних фондів	Кількість
Трактори	1

Продовження табл. 2.2

Назва об'єкта основних фондів	Кількість
Вантажні авто	2
Причепи	3
Плуги	5
Культиватори	1
Борони	1
Машини посівні	1
Комбайни	0
Всього:	14

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Дані табл. 2.2 свідчать, що підприємство забезпечене власними основними засобами для успішного ведення господарської діяльності. Відповідно даних табл. 2.2 ФГ «Світанок-Агро» забезпечене тими транспортними засобами, які відіграють основну роль в обробці земельних ділянок.

Розглянемо в табл. 2.3 структуру посівних площ та основні види продукції, яку вирощує та реалізує підприємство.

Таблиця 2.3

Структура основної продукції у 2022 році

Назва культури	Посівна площа, га	Валовий збір, т	Урожайність, т/га
пшениця	45	5,1	229,5
ячмінь	40	4,5	180
ріпак	35	3,3	115,5
соя	42	2,3	96,6
соняшник	45	2,8	126
кукурудза	38	4,2	159,6

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Дані табл. 2.3 свідчать, що в структурі продукції, яку вирощує підприємство переважає пшениця, соняшник та соя, яка займає більшу частину

посівних площ, найбільший валовий збір має пшениця, ячмінь та кукурудза. Розглянемо рух сільськогосподарської продукції у 2022 році в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Рух сільськогосподарської продукції у 2022 році

Назва с/г культури	Залишок станом на 01.01.2022, т	Вирощено, т	Реалізовано, т	Залишок станом на 01.01.2023, т
пшениця	5,5	229,5	230	5
ячмінь	1,8	180	175	6,8
ріпак	2,5	115,5	117	1
соя	0	96,6	96,6	0
соняшник	0	126	126	0
кукурудза	2,4	159,6	160	2

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Реалізація продукції проводиться безпосередньо зі складу підприємства. Закупівельні організації здійснюють доставку власним транспортом. Основні обсяги рослинницької продукції реалізуються через ринок оптової та роздрібної торгівлі на місцевих ринках через оптових та роздрібних посередників. Основними ресурсами, які використовує підприємство в своїй операційній діяльності є основні засоби. Розглянемо організаційну структуру управління на ФГ «Світанок-Агро» на рис. 2.1.

Рис . 2.1 Організаційна структура ФГ «Світанок-Агро»

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Система управління ФГ «Світанок-Агро» сформована навколо організаційної структури управління, функціонування відбувається за рахунок реалізації функцій менеджменту і застосування методів менеджменту. Чітка регламентація управління дозволяє в повній мірі використовувати принцип спеціалізації праці, але не дозволяє застосовувати делегування повноважень, так як на підприємстві присутній принцип одного керівника. Голова правління, який знаходиться вище всіх на підприємстві, самостійно вирішує всі питання, пов'язані з його функціонуванням. Без потреби в спеціальному дорученні він діє від імені підприємства, представляє його інтереси в усіх вітчизняних фірмах та організаціях. Також у нього є повноваження розпоряджатися майном в межах визначених правил, укладати різноманітні договори, включаючи ті, що стосуються найму працівників. Видає накази та розпорядження, які є обов'язковими для виконання всіма працівниками підприємства.

Процес прийому на роботу в "Світанок-Агро" розпочинається з уважного визначення потреб підприємства. Підготовка посадової інструкції, яка детально описує ключові обов'язки співробітника на даній посаді, є основою цього процесу. Керівник відбирає та оцінює кандидатів, проводячи інтерв'ю та взаємодіючи з ними, при цьому не користуючись додатковими методами оцінки.

Після відбору кандидатів на посаду, проводиться співбесіда, під час якої оцінюється відповідність кандидата вимогам, представленим для цієї посади. Відібраним кандидатам на вакантні посади оформляють трудові книги, а також обов'язковим є проходження медогляду. Розглянемо забезпеченість підприємства трудовими ресурсами в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки та структури середньооблікової чисельності персоналу на ФГ «Світанок-Агро» за 2020-2022 роки

Показник	2020	2021	2022	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2022/2021	
				абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
Середньооблікова чисельність персоналу, у тому числі	11	10	8	-1	90,9	-2	80
Керівник	1	1	1	0	100	0	100
Бухгалтер	1	1	1	0	100	0	100
Інженер	0	0	0	0	100	0	100
Агроном	1	1	1	0	100	0	100
Менеджери	0	0	0	0	0	0	0
Складські робітники	1	1	1	0	100	0	100
Комбайнери	1	1	1	0	100	0	100
Трактористи	2	2	1	-1	100	0	50
Водії	2	1	1	-1	50	0	100
Охорона	2	2	2	0	100	0	100
Інші робітники	0	0	0	0	0	0	0

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Дані табл.2.5. свідчать, що на підприємстві за останні три роки зменшилася середньооблікова чисельність персоналу. Найбільшу питому вагу займає виробничий персонал, який безпосередньо задіяний у виробництві. Чисельність персоналу у 2022 році порівняно до 2021 року зменшилася на 80 %. Негативним в структурі персоналу є відсутність спеціалістів з логістики. На підприємстві логістикою займається керівник. Управлінський персонал на ФГ «Світанок-Агро» здійснює свою діяльність безпосередньо в офісі підприємства. Офіс забезпечений всіма необхідними умовами для ефективного здійснення діяльності. Розглянемо структуру оборотних активів в табл. 2.6.

Продовження табл. 2.7

Показник	2020	%	2021	%	2022	%	Відхилення 2021/2020	Відхилення 2022/2021
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	80	15,9	85,6	16,9	402,3	36,9	5,6	316,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	-	-	-	-	-	-	-	-
із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-	-	-
З бюджетом	-	-	-	-	-	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	149	29,9	155,5	30,7	211,1	19,5	6,5	55,6
Гроші та їх еквіваленти	18	3,5	8,7	1,71	28,5	2,61	-9,3	19,8
Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього	502	100	506,9	100	1089,6	100	4,9	582,7

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Дані табл. 2.7. свідчать, що оборотні активи на підприємстві мали тенденцію до збільшення. Так, у 2021 році вони збільшились на 4,9 тис. грн, а у 2022 році 582,7 тис. грн. Найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів на кінець звітного року займають середньоліквідні активи. Отже, структуру оборотних активів з фінансової точки зору не можна оцінити позитивно, хоча протягом дослідженого періоду відбуваються зміни в бік підвищення ліквідності оборотних активів підприємства. Наступний етап аналізу оборотних активів передбачає дослідження змін у складі джерел фінансування оборотних активів.

Таблиця 2.8

Структура капіталу ФГ «Світанок-Агро» за 2020-2022 роки, тис. грн.

Показники, тис. грн	2020	2021	2022	Відхилення 2021/2020	Відхилення 2022/2021
Власний капітал	1698	1595,5	2533,5	-102,5	938
Позиковий капітал	1085	1296,5	1400,9	211,5	104,4
Всього капіталу	2783	2892	3934,4	109	1042,4

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Дані табл. 2.8 свідчать, що на ФГ «Світанок-Агро» протягом досліджуваного періоду найбільшу питому вагу займає власний капітал. Це свідчить, що підприємство не залежить від позикового капіталу та підтримує фінансову автономію. Розглянемо основні показники, які характеризують структуру капіталу в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Показники структури капіталу ФГ «Світанок-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	2020	2021	2022	Відхилення 2021/2020	Відхилення 2022/2021
Коефіцієнт незалежності	0,6	0,5	0,6	-0,1	0,1
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,6	1,2	1,8	-0,4	0,6
Коефіцієнт фінансової залежності	1,6	1,8	1,5	0,2	-0,3

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Дані табл. 2.9 свідчать, що підприємство фінансове стійке, може відповідати за свої зобов'язання. Дана тенденція зберігається протягом трьох років. Високий показник може свідчити про недостатнє використання потенціалу компанії. Використання кредитного капіталу сприяє збільшенню обсягів виробництва та продажів, активізації фінансової, інвестиційної та операційної діяльності. Якщо ефект фінансового левереджа (коефіцієнт, що вказує на підвищення прибутковості власного капіталу при залученні додаткових коштів у вигляді позик) є позитивним, то додаткове залучення кредитів є доцільним. Розглянемо основні фінансові показники операційної

діяльності ФГ «Світанок-Агро» за ці роки в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

**Аналіз загальних фінансових показників компанії за 2020-2022 роки,
тис. грн.**

Показники, тис. грн	2020	2021	2022	Відхилення 2021/2020	Відхилення 2022/2021
Чистий дохід	3627,1	3668,6	3995,2	41,5	326,6
Собівартість	1120,6	1197,3	1681,5	76,7	484,2
Інші операційні доходи	-	-	-	-	-
Адміністративні витрати	-	-	-	-	-
Витрати на збут	-	-	-	-	-
Інші операційні витрати	1025,8	1039,7	1375,7	13,9	336
Фінансовий результат від операційної діяльності	-	-	-	-	-
Чистий прибуток	1480,7	1431,6	938	-49,1	-493,6

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Дані табл. 2.10 свідчать, що на підприємстві спостерігається тенденція збільшення чистого доходу від реалізації, що свідчить про підвищення економічної активності підприємства. Чистий прибуток навпаки зменшився у 2021 році та суттєво знизився у 2022 році., що пов'язане з непропорційним збільшенням собівартості. На пришвидшені темпи росту величини собівартості впливають збільшення закупівельних цін на сировину, енергоносії, збільшення витрат на оплату праці.

Зміна величини адміністративних витрат і збутових витрат обумовлені зміною підходів в оцінці витрат в зв'язку із запровадженням нових стандартів звітності. Дестабілізація курсу національної валюти гривні протягом останніх років і навіть його невелике зміцнення протягом 2021 року вплинули на динаміку зростання доходів, але і на ще більше зростання витрат. Розглянемо більш детально витрати підприємства в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Елементи операційних витрат компанії за 2020-2022 роки, тис. грн.

Назва	2020	2021	2022	Темп росту 2021/2020, %	Темп росту 2022/2021, %
Матеріальні затрати	430	424,3	576,5	98,6	135,5
Виплати на оплату праці	632	653	855	103,3	130,9
Відрахування на соціальні заходи	-	-	-	-	-
Амортизація	115	120	250	104,3	208,3
Інші операційні витрати	1008	1039,7	1375,7	103,1	132,3
Разом	2185	2237	3057,2	102,3	136,6

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Дані табл. 2.11 свідчать, що в операційних витратах ФГ «Світанок-Агро» переважають інші операційні витрати, які займають найбільшу питому вагу. На другому місці за питомою вагою займають виплати на оплату праці, які як і матеріальні витрати мали тенденцію до збільшення. Розглянемо динаміку показників ефективності їх використання в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Динаміка показників ефективності використання основних засобів компанії 2020-2022 роки

Показник	2020	2021	2022	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2022/2021	
				абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
Фондовіддача	1,69	1,53	2,19	-0,16	90,5	0,66	143,1
Фондоозброєність	45,63	50,69	136,2	5,06	111	85,51	268,6
Фондомісткість	0,59	1,8	0,45	1,21	305	-1,35	25
Рентабельність ОЗв	40,8	39	23,47	-1,8	95,5	-15,53	60,17

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Дані табл. 2.12 показують, що на ФГ «Світанок-Агро» найбільший показник фондовіддачі компанія мала у 2022 році, відповідно найменшу фондомісткість. Фондоозброєність мала тенденцію до збільшення у 2022 році –

на 168,6 %, що свідчить про збільшення вартості основних засобів. Основна динаміка показників свідчить про не ефективне використання основних засобів у 2022 році.

Розглянемо показники, які відображають можливість підприємства покривати свої поточні зобов'язання в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Аналіз показників ліквідності ФГ «Світанок-Агро» за 2020-2022 роки

Показник	2020	2021	2022	Відхилення 2021/2020	Відхилення 2022/2021
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,016	0,006	0,02	-0,01	0,014
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,23	0,19	0,45	-0,04	0,26
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,46	0,4	0,77	-0,06	0,37

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Коефіцієнт абсолютної ліквідності на ФГ «Світанок-Агро» показує, що підприємство не може сплатити поточні зобов'язання за допомогою найбільш доступних оборотних активів, таких як грошові кошти та їх еквіваленти. Цей показник відображає здатність підприємства вчасно погасити свої поточні зобов'язання при умові своєчасної оплати від дебіторів. Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності вважається достатнім, якщо воно перевищує 0,2...0,3. На ФГ «Світанок-Агро» значення цього показника нижче нормативного.

Коефіцієнт загальної ліквідності характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів. Низький коефіцієнт ліквідності на підприємстві може вказувати на те, що компанія має обмежену здатність виплачувати свої поточні зобов'язання та ризикує нести фінансові труднощі. Обережне управління ризиком ліквідності вимагає наявності достатньої готівки та достатніх фінансових ресурсів через використання боргових засобів.

Проведемо аналіз показників рентабельності ФГ «Світанок-Агро» за 2020-2022 роки в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Динаміка показників рентабельності ФГ «Світанок-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	2020	2021	2022	Відхилення 2021/2020	Відхилення 2022/2021
Рентабельність продукції	40	40	23	0	-17
Рентабельність власного капіталу	87	90	37	3	-53
Рентабельність активів	53	50	23	-3	-27

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Дані табл. 2.14 свідчать, що діяльність підприємства є рентабельною, найбільші показники рентабельності підприємство мало у 2020 році. Рентабельність продукції мала тенденцію до зменшення у досліджуваному періоді. Так, у 2021 році вона не зменшилась, а у 2022 році зменшилася на 17 %, що свідчить про зменшення дохідності основної діяльності підприємства. Рентабельність власного капіталу також мала тенденцію до зменшення, у 2022 році її значення зменшилось на 53 %, що свідчить про зменшення ефективності використання коштів підприємства та інвестування в основну діяльність.

Рентабельність активів не стала виключенням та зменшилась разом з іншими показниками, а саме: у 2021 році – на 3 %, а у 2022 році – ще на 27 %. Причиною зменшення є значне зростання середньорічної вартості активів підприємства. Зниження показників рентабельності підприємства вказує на зменшення прибутку та може призвести до фінансових проблем, недостатньої інвестиційної привабливості та загрози стабільності компанії.

2.3. Аналіз стану фінансового планування на підприємстві ФГ «Світанок-Агро»

Головний фінансовий план фірми включає операційний і фінансовий бюджет. Операційний бюджет складають на формування звіту про фінансові результати. Планування в організації починають із формування бюджету продажів. Бюджет продажів (БП) є основою в системі бюджетування, тому що

план продажів значно впливає на всі інші плани фінансової складової діяльності підприємства. У БП відображаються планові обсяги виручки в натуральному та вартісному вираженні. На загальний обсяг продажу впливає попит на аграрну продукцію ФГ «Світанок-Агро», виробничі можливості підприємства, від поставлені керівництвом цілі (досягти беззбитковості, заробити певний прибуток, охопити сегмент ринку тощо).

Бюджет продажів формується на основі попиту на аграрну продукцію ФГ «Світанок-Агро», географії перевезень, категорій клієнтів, сезонних чинників, і навіть рівня інфляції. В обов'язковому порядку враховується вплив рівня інфляції під час планування базисних цін. У ФГ «Світанок-Агро» складаються два види бюджету:

- 1) бюджет доходів та видатків;
- 2) бюджет руху коштів.

У бюджеті доходів та видатків показуються планові фінансові показники діяльності підприємства. Складання бюджету руху коштів дозволяє проводити аналіз достатності коштів у будь-якому тимчасовому періоді для реалізації проекту продажу послуг з транспортування вантажів. Бюджети складаються на рік із розбивкою по кварталах. Підприємство складає бюджети з метою визначення потенційних обсягів фінансових ресурсів, капіталу і резервів шляхом прогнозування значень фінансових показників.. Завдання управління фінансово-господарською діяльністю ФГ «Світанок-Агро»:

- встановлення планових розмірів коштів та напрямів їх витрачання;
- встановлення фінансових відносин із бюджетом, банками, страховими організаціями та іншими суб'єктами господарювання;
- пошук шляхів найбільш раціонального вкладення капіталу та його ефективного використання;
- здійснення контролю за використанням та витрачанням коштів та інші.

Бюджет доходів та витрат у ФГ «Світанок-Агро» затверджується директором.

Отже, бюджет доходів та видатків дає можливість підвищити ефективність фінансової діяльності підприємства по досягненню поставленої

мети. Ефективність усієї діяльності залежить від раціонального використання фінансових та трудових ресурсів, у тому числі і від зниження податкових виплат у межах закону.

Бюджет грошових коштів відображає рух коштів за конкретний період часу. За рахунок цього бюджету забезпечується оперативне використання коштів на поточні операції. У бюджеті руху коштів ФГ «Світанок-Агро» відображається сума коштів, що надійдуть на розрахунковий рахунок або до каси. У ФГ «Світанок-Агро» договори з продажу продукції полягають в основному на певний період з можливим продовженням терміну за кожному договору встановлено графіки оплати поставок, графіки надходження, отримання позик та кредитів, а також щодо їх погашення. Усе ці графіки є базою для формування бюджету доходів та витрат на рік з розбивкою по кварталі. Виконання бюджету доходів та витрат перевіряють у вигляді бухгалтерського звіту.

В той же час в діяльності ФГ «Світанок-Агро» проявляються свої специфічні макроекономічні чинники, серед яких можна виділити наступні:

- постійні коливання економічної кон'юнктури;
- коливання динаміки виробництва, що виникають внаслідок зміни погодно-кліматичних умов, введення митно-тарифних обмежень та ін.;
- відносна інертність сільського господарства на тлі прискореного розвитку інноваційних технологій виробництва аграрної продукції;
- доволі значна залежність від державної підтримки.

Поряд із макроекономічними чинниками дестабілізації виділяють ще регіональні, до яких належать:

- слабкий розвиток окремих сільських територій;
- велика залежність від стану розвитку місцевих ринків і регіону в цілому;
- незадовільний стан шляхової інфраструктури та недостатня забезпеченість транспортом;
- ознаки демографічної кризи в селі;

- значна залежність від можливостей вирощування сільськогосподарських культур та розведення тварин і птиці, пов'язана з природно-кліматичними умовами регіону тощо.

В умовах поглиблення економічної нестабільності введення допоміжних заходів впливу обов'язково змінює звичний порядок функціонування підприємства, що вимагає, в свою чергу, впровадження спеціального режиму управління з посиленням контролем та відповідальністю. Головними сферами внутрішнього контролю мають стати: рівень заборгованості, обсяги витрат, доходність активів. Саме ці показники характеризують ймовірність зниження платоспроможності у перспективі та його конкурентоздатність. У зовнішньому середовищі підприємства потрібно постійно контролювати ціни на основні види виробленої продукції, обсяги продажу та їх зміну, рівень ділової активності в аграрному сегменті ринку, стан функціонування кредитного ринку, зокрема зміну ставок відсотку.

Все це потребує зміни загальної стратегії розвитку аграрного підприємства на захисну, основним критерієм якої є прийняття управлінських рішень по забезпеченню фінансової стійкості. Захисна стратегія розвитку передбачає максимальну відмову від усіх ризикованих господарських операцій з невизначеністю результатів, саме тих, які можуть привести до фінансових втрат та дестабілізації виробничо-господарської діяльності.

У разі реалізації даної стратегії аграрному підприємству слід переглянути доцільність впровадження високоризикових і довгострокових проектів та будь-яких інших заходів, що можуть призвести до поглиблення нестабільності. Таким чином, управління аграрним підприємством в умовах економічної нестабільності в основному повинно бути спрямоване на забезпечення спроможності підприємства опиратися негативним процесам у внутрішньому та зовнішньому середовищі, а також бути сфокусоване на формування резервів стабілізації у перспективі.

Вся система управління фінансово-господарською діяльністю відбувається за допомогою програми Excel. Таким чином, по всій системі бюджетування на аналізованому підприємстві можна дати таку характеристику:

- інформаційної бази, яка є на даний момент у організації, бракує для прийняття управлінських рішень, оскільки план, що складається в програмі Excel, та інформація про фактичне виконання бюджету, відображена в бухгалтерії, не завжди взаємопов'язана з аналітичними ознаками, тому виникають складності при порівнянні планових показників із фактичними.

- у ФГ «Світанок-Агро» не проводять детального планування та бюджетування грошових потоків на середньострокову та довгострокову перспективу;

- немає єдиної бази планової та фактичної інформації, що створює складності під час аналізу фактичних відхилень. Для проведення аналізу фактичні дані доводиться вводити в Excel вручну, але при великому обсязі договорів переносити деталізовану інформацію складно. Отже, дана система не є ефективною.

- підприємство не може проводити щоденне планування щодо ряду позицій, таких як: погашення кредитів, сплата відсотків за залученими кредитів, отримання платежів за договорами.

Отже, проаналізувавши дані з цього розділу робимо висновок, що незважаючи на обмежену увагу до стратегічного планування, було виявлено, що фінансові показники господарства в цілому є задовільними. Вони свідчать про стабільність та ефективність фінансової діяльності господарства, а також про можливості для подальшого розвитку. Акцентуємо важливість покращення стратегічного планування у фінансовій діяльності фермерського господарства. Це може включати в себе розробку більш детального та систематичного стратегічного плану, залучення фахівців у галузі фінансів та обговорення конкретних стратегічних завдань і цілей з усім колективом. Загалом, підсумовуючи, в даному розділі було виявлено позитивні фінансові показники фермерського господарства, але одночасно визначено потребу у посиленні

уваги на стратегічне планування для досягнення більшої стійкості та ефективності фінансової діяльності.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ФГ «СВІТАНОК-АГРО» НА МАЙБУТНІЙ ПЕРІОД

Фінансова стратегія може бути важливим внеском в успіх діяльності підприємства. Стратегія та стратегічне планування стають все більш важливими, тому що сільськогосподарське виробництво стикаючись із середовищем, що характеризується різко обмеженими ресурсами та конкурентами, які мають подібні (або кращі) навички, цілі та інструменти. Прийняття відповідних методів стратегічного планування в сільському господарстві повинні призвести до більш ефективної системи фінансово-господарської діяльності, що проявляється у зниженні витрат виробництва та підвищенні доходів [1].

Основною метою управління фінансовою стійкістю підприємства є гарантування фінансової безпеки та стабільності його функціонування та розвитку впродовж тривалого періоду, у межах прийнятного рівня ризику. Забезпечення високого рівня фінансової стійкості досягається через формування оптимальної та гнучкої структури капіталу, забезпечення постійної платоспроможності та ліквідності, балансування грошових потоків, підтримання кредитоспроможності, ефективне управління грошовими коштами, забезпечення оптимальної структури активів та постійного збереження стабільного перевищення доходів над витратами [25]. Ледовська О.В. стверджує, що підходи до забезпечення фінансової стійкості нерозривно пов'язані з загальною стратегією діяльності підприємства [22]. Управління фінансовою стійкістю підприємства є системою принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень [22]. За допомогою структурно-функціональної моделі можна формалізувати послідовність процесу управління фінансовою стійкістю, заочно ілюструвати порядок дій та спостерігати за результатами [22].

В останній час найбільше визнання одержала компромісна теорія структури капіталу, яка основним своїм завданням визначає вибір оптимальної структури як компромісу між використанням власних коштів (власного капіталу) та позикових коштів (чужого капіталу). За цією теорією, підприємства шукають таке співвідношення між власним та чужим капіталом, яке максимізує їхню вартість, забезпечуючи найбільшу рентабельність та мінімізуючи фінансовий ризик. Компромісна теорія враховує різні фактори, такі як податкове законодавство, інвесторські очікування та ризики, і допомагає підприємствам знаходити оптимальний баланс між власним та позиковим капіталом для досягнення їхніх фінансових цілей. Ця теорія не надає конкретному підприємству можливості розрахувати оптимальне поєднання власного та позикового капіталу, але вона формулює загальні рекомендації для прийняття фінансових рішень.

У системі фінансового менеджменту основний метою формування капіталу є задоволення потреб у придбанні необхідних активів та оптимізації його структури з позиції забезпечення умов ефективного використання. Відповідно важливого значення набуває керування структурою власного капіталу. Зазначимо, що при розгляді капіталу слід виходити з діалектичної єдності всіх джерел формування власного капіталу, а також взаємозв'язку його із позиковим капіталом. Проте, як свідчить практика, власники і менеджери більшою мірою орієнтовані на вивчення окремих видів джерел формування капіталу суб'єкта господарювання, ніж всієї сукупності джерел його діяльності та необхідності цілеспрямованого формування структури капіталу оскільки їх основними цілями є задоволення поточних потреб, швидке отримання прибутку на інвестований капітал. Під час розробки системи управління капіталом необхідно враховувати стратегію розвитку.

Саме капітальна політика пов'язана зі стратегією товариства та розміром капіталу, та її оптимальність забезпечується з допомогою підтримки прийняттого рівня ризику постійним у вигляді нарощування капіталу. Якщо

стратегію (див. таблицю 3.1) розроблено, то це виступає не гарантією, але вирішальним фактором успіху діяльності товариства.

Таблиця 3.1

Напрями зміцнення фінансового стану

Стратегія	Задачі управління	Переваги	Недоліки
Підтримка ліквідності	Збільшення капіталу для покриття всіх можливих ризиків із надлишком. Економічною віддачою капіталу у даному разі можна знехтувати.	Стійкість у короткостроковому періоді за високих ризиків діяльності	Занижений прибуток, невеликі дивіденди, надлишок ліквідності
Максимальна віддача капіталу (максимізація прибутку при підтримці фінансового ризику)	Зниження вкладень у неефективні активи. Нарощення капіталу за рахунок зовнішніх джерел не схвалюється, а якщо проводиться, то помірними темпами	Висока рентабельність капіталу	Високі вимоги до кваліфікації всіх фахівців та значний ризик втрати ліквідності
Врівноважена	Підтримка рентабельності капіталу при прийнятному рівні ризику. Організація дотримується врівноваженої політики управління ризиками, прибуток зростає невисокими темпами	Оптимальна надійність підприємства; характерна для підприємства, орієнтованих на довгострокову діяльність	Технічно складний та трудомісткий процес визначення капіталу

Джерело: складено автором за даними [5]

Загальним правилом стратегії є те, що вона повинна бути спрямована на досягнення певного зростання і включати стратегічні плани з усіх видів діяльності. Стратегічні цілі та завдання встановлюються підприємством виходячи з цілей. Однак можливе їх обмеження умовами зовнішнього середовища та вимогами законодавства. Враховуючи, що будь-яке фінансове

рішення повинно мати обґрунтовану оцінку, важливо виділити елемент моніторинг системи управління. Від ступеня оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу великою мірою залежить фінансова стійкість, отже й фінансове становище підприємства.

На нашу думку, ФГ «Світанок-Агро» потрібно використовувати збалансовану стратегію. Крім того, за рахунок чистого прибутку збільшувати власний капітал підприємства, підвищуючи платоспроможність підприємства та покращуючи фінансовий стан в цілому.

Формування, розподіл та використання прибутку може відбиватися у політиці управління прибутком підприємства. Межа економічної доцільності залучення позикових коштів визначає ефект фінансового важеля – інструмент управління рентабельністю власного капіталу за рахунок оптимізації співвідношення використовуваних власних та позикових фінансових коштів.

Можливість капіталізації прибутку прямо та безпосередньо з визначенням і реалізацією дивідендної політики як із складових частин стратегії управління капіталом товариства. Дивідендна політика дозволяє підприємства підтримувати виплати його власникам щодо постійному рівні і при цьому поступово нарощувати капітал для розширення обсягу проведених активних операцій. Чим більше прибутку буде виплачено як дивіденди, тим менша її частка буде капіталізована. Низькі темпи капіталізації у свою чергу посилюють ризик банкрутства та стримують зростання активів, що приносять дохід.

Відношення величини власного капіталу до суми активів. Інвестиційну вартість акціонерного капіталу можна розглядати як результат виграшів від збільшення власного капіталу, а також як результат впливу поєднання грошових дивідендів. Загальна прибутковість для власників визначається як поєднання вигід від приросту власного капіталу підприємства з часом. Однак даний напрямок не варто розглядати у відриві від грошових потоків та основних рушійних сил бізнесу у зв'язку з тим, що позитивна величина грошових потоків дасть можливість компанії виплатити дивіденди, а також зможе

простимулювати зростання ринкової ціни акції, дозволяючи інвестору отримати вигоди від приросту власного капіталу. Прийняття рішень щодо структури капіталу спричиняє необхідність кількісного оцінювання вигід і ризиків, пов'язаних із формуванням фінансового левериджу. Представимо на рис. Г.3.1 модель визначення оптимальної структури фінансового забезпечення виробничої діяльності підприємства з використанням цільової функції економіко-математичної моделі.

При моделюванні необхідно враховувати, що мета і завдання політики управління капіталом, зокрема визначення його структури, пов'язані з дохідністю виробничої діяльності. При виборі моделей для моделювання слід зосередитися на тих, що спрямовані на максимізацію дохідності капіталу, включаючи власний капітал, мінімізацію витрат на отримання капіталу, зростання продажів та максимізацію вартості підприємства, послідовність моделювання структури фінансового забезпечення підприємства продемонстрована на рисунку Г.3.1.

Метод оптимізації та цільовий критерій оптимізації структури фінансового забезпечення визначаються напрямом оптимізації (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Цілі моделювання структури капіталу та цільові функції, що їм відповідають (за Шиндируком І. П.)

Цілі моделювання	Цільові функції оптимізаційних моделей	
Зменшення вартості залучення та обслуговування капіталу	WACC → min	$\sum (R_i * W_i) \rightarrow \min$
Забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів	ROE → max	Net profit/AvE → max
Підвищення вартості підприємства	EVA → max	NOPAT – CC*CE → max

Джерело [45]

Умовні позначення: WACC - середньозважена вартість капіталу; ROE – дохідність власного капіталу; EVA – економічна додана вартість; R_i – вартість джерела капіталу; W_i

– частка джерела капіталу; Net profit – чистий прибуток підприємства; AvE – середня величина працюючого власного капіталу; NOPAT – чистий операційний прибуток після сплати податків; CC – вартість капіталу або вартість активів підприємства; CE – працюючий капітал або вартість активів підприємства.

При моделюванні структури капіталу з використанням вказаних цільових критеріїв, пріоритетним є застосування показника WACC. Це пояснюється тим що використання показників ROE і EVA може значно ускладнити моделювання через включення цих показників прибутковості [45].

Після вибору цільової функції та її математичної конкретизації, наступним кроком є визначення обмежень моделі. Групу обмежень потрібно підібрати таким чином, щоб врахувати фінансові ризики при моделюванні. Як обмеження економіко-математичної моделі обираються показники фінансової стійкості й платоспроможності: коефіцієнт заборгованості; коефіцієнт покриття (загальної ліквідності); коефіцієнт достатності грошового потоку для погашення боргу. Математична постановка задачі оптимізації структури капіталу за критерієм його найнижчої вартості полягає в мінімізації значення такої цільової функції, продемонстровано у формулі за Шиндируком І. П. (3.1).

$$\sum_{i=1}^n \left(r_i \cdot \frac{C_i}{C} \right) + \sum_{j=1}^m \left(r_j \cdot \frac{C_j}{C} \right) + \sum_{k=1}^h \left(r_k \cdot \frac{C_k}{C} \right) \rightarrow \min. \quad (3.1)$$

Умовні позначення: n, m, k – кількість доступних джерел фінансування; r_i, r_j, r_k – вартість власного і боргового капіталу, залученого з i-, j-, k- джерел (%); C_i, C_j, C_k – величина власного і боргового капіталу, отриманого з i-, j-, k- джерел (%); C – загальна потреба в капіталі для планового періоду.

Систему основних обмежень моделі наведено нижче (табл. 3.2). Дані обмеження використовуються для оптимізації структури капіталу підприємств, які прийняли ризикову політику фінансування, де співвідношення потреби в основному та оборотному капіталі становить 1:1 або вище. В такому випадку, модель включає додаткове обмеження, яке відноситься до наявності достатнього власного оборотного капіталу [45].

Таблиця 3.3

**Система основних обмежень економіко-математичної моделі
оптимізації структури капіталу підприємства (за Шиндируком І. П.)**

Обмеження	Рівняння
Загальна величина боргових зобов'язань не перевищує норматив фінансової залежності	$\frac{\sum(C_j, C_k)}{c} \leq 0,5$
Величина поточних зобов'язань не перевищує норматив ліквідності	$1,5 \leq \frac{C_k}{C_{rf}} \leq 2,5$
Чистого операційного грошового потоку достатньо для обслуговування боргу	$\frac{NOCF}{\sum(C_j, C_k)} \geq 0,35$
Прибуток покриває фінансові витрати з обслуговування капіталу	$EBIT/FC \geq 1,5$
Сума складових капіталу має покривати загальну планову потребу в ньому	$\sum(C_i, C_j, C_k) = C$
Капітал, отриманий із певного джерела, використовується або ні	$C_i, C_j, C_k \geq 0$

Джерело [45]

У випадку застосування консервативної політики фінансування, де співвідношення між основним і оборотним капіталом менше 1:1, в модель також вводиться додаткове обмеження, яке стосується забезпеченості власним оборотним капіталом. Ці обмеження враховуються під час оптимізації структури капіталу, щоб забезпечити належну фінансову стійкість та забезпеченість оборотного капіталу підприємства відповідно до обраної фінансової політики (3.2).

$$0,1 \leq \frac{\sum(C_i - C_{of})}{C_{rf}} \leq 0,3 \quad (3.2)$$

Джерело [45]

Зазначимо, що за допомогою нормативних значень підприємство має можливість регулювати розподіл джерел фінансування з метою управління фінансовими ризиками, дохідністю та витратами власного капіталу та зобов'язань перед кредиторами. Шляхом розв'язання системи рівнянь, яка входить до економіко-математичної моделі з урахуванням цільової функції, на

прикладі ФГ «Світанок-Агро» було встановлено, що оптимальна структура капіталу підприємства відрізняється від поточної.

Це свідчить про те, що після аналізу та моделювання фінансових параметрів підприємства, виявилися резерви для поліпшення його капіталовкладення. Застосування оптимальної структури капіталу може допомогти підприємству зменшити ризики, забезпечити більш ефективне використання ресурсів і покращити його фінансові показники.

Порівняння фактичної та оптимальної структури фінансового забезпечення виробничої діяльності підприємства здійснено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Порівняння фактичної й оптимальної структури фінансового забезпечення виробничої діяльності підприємства

Показник	Фактичне значення на кінець 2022 року	Оптимальне значення	Відхилення (бажана зміна фактичного значення до оптимального)
Загальна вартість фінансового забезпечення, тис. грн	3934,4	4146,9	212,5
Власні фінансові ресурси, тис. грн	2533,5	2422	-111,5
Довгострокові зобов'язання, тис. грн	0	150	150
Поточні зобов'язання, тис. грн	1400,9	1462,5	62,5
Власні фінансові ресурси, %	64,4	60	-4,4
Позикові фінансові ресурси, %	35,6	40	4,4

Джерело: складено автором на підставі фінансових даних підприємства

Таким чином, загальну величину фінансового забезпечення підприємства потрібно збільшити на 212,5 тис. грн. Також збільшенню підлягає довгострокові зобов'язання на 150 тис. грн. та поточні зобов'язання на 62,5 тис. грн. Вважаємо доцільно залучати довгострокові кредити та короткострокові кредити, які на даний час видаються бізнесу на вигідних умовах під час воєнного стану під 5-6

% річних. Доступні кредити можуть стимулювати агропідприємства інвестувати у модернізацію, розвиток нових технологій, покращення інфраструктури та інші проекти, що можуть підвищити продуктивність та конкурентоспроможність. Залучаючи фінансування з низькими процентними ставками агропідприємства можуть збільшити виробництво та посіви, що може позитивно позначитися на загальному валовому врожаї.

ФГ «Світанок-Агро» - це вузькоспеціалізоване підприємство, основною діяльністю якого є вирощування сільськогосподарської продукції. Структура активів залишається відносно стабільною протягом досліджуваного періоду. Переважають в структурі активів необоротні активи, що є типовим для сільськогосподарського підприємства. Найбільшу питому вагу в джерелах фінансування активів займають власні джерела, що свідчить про фінансову самостійність підприємства та незалежність від зовнішніх кредиторів. У 2022 році власний капітал підприємства збільшився на 938 тис. грн. Чистий дохід мав тенденцію до збільшення у 2021 році на 41,5 тис. грн, а у 2022 році – на 326,6 тис. грн. Чистий прибуток у 2021 році зменшився на 49,1 тис. грн, а у 2022 році на 493,6 тис. грн. Діяльність підприємства є рентабельною, але показники рентабельності за досліджуваний період зменшуються, що свідчить про зменшення ефективності використання коштів підприємства. Зокрема рентабельність знизилася через зміну цін на ринку сільськогосподарської продукції в умовах воєнного стану, ріст вартості пального та препаратів, які використовує підприємство, зміни валютних курсів та зниження життєвого рівня та економічних труднощів для населення, що впливає на попит на продукцію аграрного сектора.

Вироблення правильної фінансової стратегії є запорукою ефективної діяльності. При моделюванні структури фінансового забезпечення необхідно враховувати такі фактори: рівень і динаміку попиту на продукцію (роботи, послуги) підприємства та рентабельність продукції; наявну і заплановану структуру активів та ліквідність підприємства; рівень операційного важеля як характеристику динаміки витрат; нерівномірність доступу до інформації для

кредиторів, інвесторів, менеджерів та власників; рентабельність активів; систему оподаткування в країні та податкову політику компанії, і так далі.

Завдяки позиковим коштам (інвестиціям), досліджене підприємство може забезпечити поліпшення фінансового стану навіть тимчасово, а інакше, ризикує наростити кредиторську заборгованість та втратити можливість фінансового розвитку, що призведе до погіршення інвестиційної привабливості та фінансового результату роботи підприємства. Загальним недоліком при використанні більшої частини позикових коштів є високі відсоткові ставки, підвищений фінансовий ризик, великий обсяг боргів обмежуватиме розвиток підприємства, збільшена залежність від позикових коштів може ускладнити фінансову стійкість господарства.

Самофінансування діяльності підприємства є досить складним питанням, при цьому даний метод фінансового менеджменту є основою для забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів господарювання. Позитивними аспектами самофінансування підприємства є: максимальне використання власних ресурсів фермерського господарства, таких як земельні ділянки, обладнання, тваринництво і т. д., може допомогти зберегти прибуток внутрішнього господарства; зменшення втрат в ресурсах та оптимізація витрат можуть допомогти підвищити рентабельність; можливість об'єднання фермерських господарств або співпраця з іншими сільськими господарствами, які можуть допомогти спільно використовувати ресурси і зменшити витрати. Потенційними недоліками такого методу є: ризик зіткнення з фінансовими труднощами у випадку несприятливих обставин, таких як втрата врожаю або збільшення витрат; фермерське господарство може розвиватися повільніше через обмежений доступ до фінансових ресурсів, що може призвести до втрати можливостей на ринку; збільшення фінансового ризику, оскільки господарство не має зовнішнього фінансового підтримки в складних ситуаціях; вплив зміни попиту на ринку, що може вплинути на рентабельність господарства і самофінансування може бути обмеженим при таких змінах. Зазначимо, що самофінансування може бути важким завданням, але з правильним

плануванням, управлінням ресурсами та пошуком нових можливостей це можливо для даного підприємства.

Внаслідок того, що досліджене фермерське господарство має високий рівень прибутку та міцності, а отже достатні резерви для вирішення фінансових труднощів або здійснення фінансових інвестицій в розвиток бізнесу; середній рівень заборгованості, що помірно обтяжує підприємство та дає можливість для залучення нових позикових коштів; низький рівень ліквідності, що вказує на недостатню увагу приділену до управління оборотними активами та надмірний запас. При цьому підприємство недостатньо велике, щоб мати дуже диверсифікований бізнес та займати велику ринкову частку. Також зростання продажів занадто швидке, що може призвести до фінансового тиску та зростання боргів підприємства; в свою чергу зростання прибутку є помірним, що вказує на цілком стійку діяльність підприємства та на його здатність до адаптації в умовах ринкової конкуренції.

На нашу думку підприємству підходить стратегія стабільного розвитку, яка спрямована на підтримку стабільності та прибутковості та передбачає фокус на збереженні стійкості та контрольованому рості, замість стрімкого розширення підприємства. Схему формування та удосконалення даної фінансової стратегії зображено на рисунку В.3.2.

Характеристики, які відображають сутність стратегії стабільного розвитку представлено в рисунку 3.3.

Рис. 3.3 Основні характеристики, які відображають сутність стратегії стабільного розвитку підприємства

Джерело: складено автором на основі [9]

Основними завданнями такої стратегії є:

- підтримання стабільності прибутків та уникнення різких коливань за рахунок планування оптимального рівня запасів, управління заборгованістю та вчасною оплатою зобов'язань, застосування фінансових інструментів для зменшення ризику курсових коливань, ретельного складання бюджету та прогнозування прибутку на майбутні роки (враховуючи зростання продажів та інші фактори);
- контроль росту підприємства так, щоб воно не перевантажувало свої ресурси та не ризикувало фінансовою стабільністю;
- збереження якості та ефективності виробництва за рахунок використання якісної сировини та оптимізації виробничих процесів;
- фокусування на основній сфері діяльності;
- мінімізація фінансових ризиків, таких як валютні ризики при імпортуванні сировини, взяття кредитів під великий відсоток та надлишкова заборгованість;

- підтримка фінансової стійкості за допомогою складання реалістичного бюджету і систематичного аналізу доходів та витрат, залучення нових клієнтів, ефективного управління оборотними активами і забезпечення достатньої ліквідності, зменшення надмірних витрат (таких як покупка дешевої, але не якісної сировини через, що покупку потрібно здійснювати повторно або втрачати значну кількість урожаю);
- залучення позикових коштів для незначного розширення площі діяльності підприємства та поповнення оборотних активів, щоб полегшити операційний процес.

Підприємство може обрати активну або пасивну стратегію стабільного розвитку, ці стратегії охарактеризовано у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Основні характеристики активної та пасивної стратегії стабільного розвитку підприємства

Характеристика	Активна стратегія	Пасивна стратегія
Інновації	Може передбачати інвестиції в дослідження та розробку для створення інноваційних продуктів або процесів	Стратегія не спрямована на різкі зміни в бізнес-процесах
Фінансова політика	Збереження стабільності, може включати значні інвестиції для забезпечення росту	Передбачає обмежені інвестиції, основний фокус на збереженні стабільного рівня прибутку
Ринкова політика	Пошук нових ринків або географічних областей для росту	Збереження наявних ринкових відносин
Ризики	Помірний або помірно-високий, залежно від конкретних дій та обставин	Уникаючи активних інвестицій та ризикованих стратегічних рішень, підприємство має мінімальний рівень ризику

Продовження табл. 3.5

Характеристика	Активна стратегія	Пасивна стратегія
Партнерство	Співпраця з іншими підприємствами може бути частиною стратегії	Співпраця ймовірна, якщо вона не передбачає значного ризику

Джерело: складено автором на основі [9]

Таку стратегію підприємство може застосувати на середньостроковий період (1-3 роки), протягом цього часу можуть бути вирішені такі проблеми, як поліпшення ліквідності, оптимізація внутрішньої фінансової діяльності та управління витратами. Також стратегію можна застосувати на довгостроковий період (3 і більше років), за цей час підприємство може розширити виробництво та ринок збуту, а також оптимізувати бізнес-процеси.

Отже, у висновку до даного розділу можна сказати, що врівноважена фінансова стратегія має потенціал для забезпечення стабільності та розвитку фермерського господарства. Вона дозволяє господарству збалансувати свої фінансові ресурси та досягти оптимального співвідношення між внутрішнім та зовнішнім фінансуванням. Завдяки ретельно розробленій стратегії господарство може впевнено крокувати в майбутнє, забезпечуючи стійкість та ефективність своєї фінансової діяльності. При цьому важливо постійно аналізувати та коригувати стратегію відповідно до змін в економічному середовищі та цілях господарства. Цей розділ надає фундамент для практичної реалізації обраної фінансової стратегії та служить основою для подальших кроків у фінансовому управлінні фермерським господарством.

ВИСНОВКИ

1. Обґрунтовані теоретичні засади фінансової стратегії аграрного підприємства, зокрема вважаємо, що раціональна фінансова стратегія є ключовим фактором для досягнення успіху та стабільності фермерських господарств, адже вона забезпечує стабільність, зменшує фінансові ризики, максимізує ефективність та залучає інвесторів. Описано, як фінансовий аналіз, рівень ліквідності, фінансовий потенціал, фінансова стійкість, ділова активність, ефективність впливають на фінансову стратегію підприємства. Роз'яснено важливість розробки і виконання ефективної фінансової стратегії для забезпечення стабільності та розвитку фермерського господарства. Для цього необхідно враховувати індивідуальні особливості господарства, встановлювати конкретні цілі та стратегічні завдання, а також постійно аналізувати фінансовий стан та вчасно коригувати стратегію відповідно до змін в економічному середовищі.

2. Аналіз узагальнюючих характеристик стану управління фінансовою діяльністю аграрного сектору економіки показує наступні ключові точки: значне зниження експорту сільськогосподарської продукції через воєнний стан; у військовий час можуть скасовуватися обмеження на використання землі для військових цілей, може призвести до втрати земель та урожаїв для сільськогосподарських підприємств; військові дії створюють додаткові ризики для сільськогосподарських підприємств, включаючи пожежі, заборону на переміщення та вивіз продукції; управління фінансами в аграрному секторі вимагає більших інвестицій для покращення технологічного обладнання, розвитку інфраструктури та підвищення якості продукції; залежність від зовнішнього фінансування може становити значний ризик для аграрного сектору в умовах економічних коливань та валютних ризиків; урядова підтримка, така як субсидії та програми кредитування, грає важливу роль у фінансовому забезпеченні аграрного сектору. Загальний висновок полягає в

тому, що аграрний сектор України потребує ретельного та обґрунтованого фінансового управління, яке враховує різноманітні фактори та ризики, що впливають на його стабільність та розвиток.

3. Здійснивши аналіз показників фінансово-господарської діяльності підприємства, робимо висновок, що підприємство забезпечене власними основними засобами для ведення господарської діяльності. В структурі посівних площ підприємства переважає пшениця, соняшник та соя, найбільший валовий збір має пшениця. Основні обсяги своєї продукції фермерське господарство «Світано-Агро» реалізує через ринок оптової та роздрібною торгівлі на місцевих ринках через оптових або роздрібних представників. Організаційна структура підприємства характерна тим, що на підприємстві існує принцип одного керівника, який приймає всі ключові рішення, середня чисельність персоналу при цьому варіюється від 8 до 11 осіб. Аналіз частки оборотних активів показав, що частка оборотних активів збільшується, що свідчить про ефективніше використання активів та зниження ризику їх замороження. Попри це в структурі активів переважають необоротні активи, що в цілому є характерним для аграрних підприємств. Найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів займають середньоліквідні активи, отже структура оборотних активів є не дуже позитивною, але зміни в структурі активів все одно відбуваються в бік підвищення ліквідності. Структура капіталу ФГ «Світанок-Агро» свідчить, що підприємство не залежить від позикового капіталу та підтримує автономію. Проаналізувавши дані можемо стверджувати, що підприємство є фінансово стійким та рентабельним, але треба значно покращити показники ліквідності.

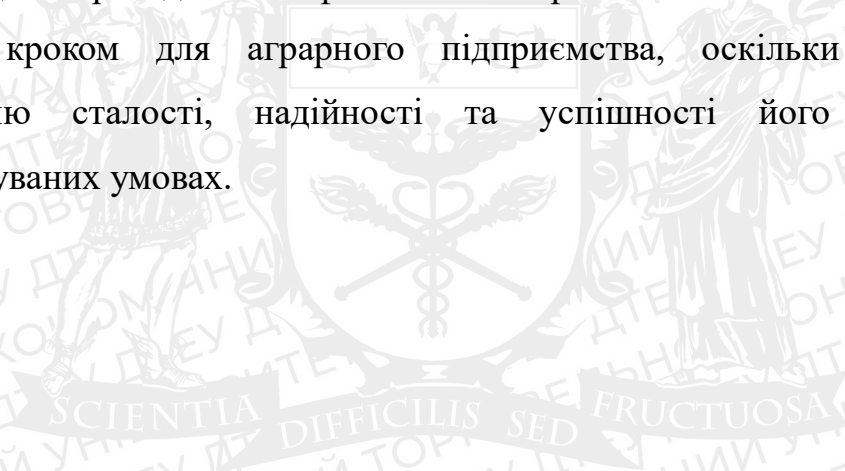
4. Проаналізувавши стан фінансового планування на підприємстві, було виявлено, що головний фінансовий план підприємства включає операційний і фінансовий бюджет. Операційний бюджет складається на основі формування звіту про фінансові результати, планування бюджету починають з формування бюджету продажів. У бюджеті продажів відображається планування обсягу виручки в натуральному та вартісному вигляді. Для ФГ «Світанок-Агро»

складається два види бюджету: перший - доходів та видатків, другий – руху коштів. Перший показує планові фінансові показники діяльності підприємства. Другий дозволяє проводити аналіз рівня достатності коштів. Підприємство використовує програму Excel для управління фінансово-господарською діяльністю, що створює незручності при вводі даних для аналізу та не надає можливість створити єдину базу планової та фактичної інформації, тож ця система не є ефективною. Також, на підприємстві не проводять детального планування та бюджетування грошових потоків на середньострокову та довгострокову перспективу. Отже, підприємство має працювати над покращенням стратегічного планування фінансової діяльності та розробити ефективну інформаційну базу для зручного аналізу даних.

5. Проаналізувавши динаміку змін фінансових показників ФГ «Світанок-Агро» за 2020 – 2022 роки, з нашої точки зору найвдалішою фінансовою стратегією для підприємства буде грамотне поєднання самофінансування та залучення позикових коштів, адже залучення позикових коштів дозволяє розширити доступні фінансові ресурси господарства, сприяючи більшій гнучкості у плануванні та розвитку, а також маючи доступ до додаткових коштів, господарство може краще захистити себе від негативних впливів, таких як втрата врожаю чи природні катастрофи. У свою чергу самофінансування дозволить підприємству зберігати належний рівень самостійності та незалежності. Комбінування самофінансування та позикових коштів може допомогти підвищити конкурентоспроможність господарства на ринку та забезпечити більше можливостей для росту, виходячи з цього дана стратегія може бути ефективною для фермерського господарства, допомагаючи досягнути більшого успіху та стійкості.

6. Необхідності впровадження у діяльність аграрного підприємства фінансової стратегії стабільного розвитку можна обґрунтувати так: по-перше, в умовах зростаючої невизначеності та змін на ринку сільськогосподарської продукції, аграрне підприємство повинне виробити стратегію, яка допоможе йому забезпечити сталість та надійність своєї діяльності, фінансова стратегія

стабільного розвитку дозволить підприємству адаптуватися до змін в економічному середовищі та зменшити ризики за рахунок розробки фінансових резервів, раціонального управління капіталом та адекватного реагування на ринкові зміни; по-друге, впровадження такої стратегії сприяє оптимізації витрат та підвищенню продуктивності на аграрному підприємстві, це допоможе покращити фінансовий результат і забезпечити підприємству можливість інвестувати у розвиток та модернізацію; по-третє, фінансова стратегія стабільного розвитку сприяє збереженню довгострокових цілей підприємства, включаючи розвиток нових сільськогосподарських технологій, розширення ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності. У підсумку, дослідження виявляє, що впровадження фінансової стратегії стабільного розвитку є важливим кроком для аграрного підприємства, оскільки воно сприяє забезпеченню сталості, надійності та успішності його діяльності в непередбачуваних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асаніна А.В. Фінансова стратегія як необхідний фактор успіху підприємства в умовах нестабільної економіки. *Бізнес Інформ*. 2011. № 7 С. 11-18.
2. Бас Ю.В. Теоретичні основи формування фінансової стратегії підприємства. *Наука й економіка*. 2019, № 1 (41). С. 73-77.
3. Бова В. А., Хринюк О. С. *Сутність фінансового потенціалу підприємства*. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2017.
4. Бойчик І.М. *Економіка підприємства* : підручник. Київ : Кондор, 2016. С. 120-122.
5. Валюх А. В., Зайцев О.В. Аналіз та напрям поліпшення фінансового стану підприємств України. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 28. С. 259-261.
6. Верховна Рада України. *Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств*. Центральна спілка споживчих товариств України, 2006.
7. Гарасюк О. А. *Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність підприємства»*. О. А. Гарасюк О. А., М. Ю. Ігнатенко М. Ю. *Вісник КТУ*. 2010. № 22. С. 63–69.
8. Гриньов А.В. Якість формування фінансової стратегії підприємства. *Фінанси України*. 2006. № 6. С. 121-128.
9. Гудзь О. І. Стратегія розвитку підприємства : сутність та класифікація. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. С. 348-349.
10. Данилюк М.О., Савко О. Я. *Етапи формування фінансової стратегії підприємств*. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана», 2021. С. 322-329.
11. Дегтярьова І. Б., Харченко М. О. *Стратегія підприємництва*: конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2016. 6 с.

12. Дзюбенко О. М. Властивості фінансового потенціалу як об'єкта економічного аналізу. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2017. № 3. С. 43–54.
13. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. *Стратегічне управління* : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2011. С. 23-30.
14. Должанський І.З., Загорна Т. О. *Конкурентоспроможність підприємства*: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2006. 384 с.
15. Домбровська С.О. Адаптація фінансової стратегії підприємства до сучасних умов в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 25. С. 138-141.
16. Журавльова І. В. *Фінансова стратегія* : навч. посіб. Харків : Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2019. С. 20-24.
17. Заїкіна О. О. Роль показників ділової активності в оцінці управління підприємством. *Харчова промисловість*. 2008. № 7. С. 144-148.
18. Зеленецький В. І. Фінансова стратегія підприємства. *Подільський науковий вісник*. 2022. № 2. С. 13-14.
19. Іваницький І.Є. Використання інформаційних технологій для вдосконалення системи бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти частина 2*: зб. тез міжнар. наук.-практ. ін.-конф., Львів, 22-23 березня 2022 р. С. 89-90.
20. Кадирус І.Г., Донських А.С., Терещенко В.А. Формування стратегії розвитку аграрного підприємства. *Ефективна економіка*. Дніпро : Дніпровський державний аграрно-економічний університет, 2020. № 7.
21. Конєва І. І. Фінансове забезпечення розвитку фермерських господарств України : стан та перспективи. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Серія : економіка і управління*. Київ, 2021. № 49. С. 78-86.
22. Ледовська О. В. *Структурно-функціональне моделювання процесу управління фінансовою стійкістю підприємства*. Харків : Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2013.

23. Марченко О. І. Фінансові аспекти ділової активності. *Фінанси України*. 2007. № 5. С. 136–143.
24. Мельник Л.Г., Корінцева О.Л. *Економіка підприємства* : навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2004. 416 с.
25. Мороз О. О., Шварц М. В. *Управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах*. Вінницький національний технічний університет.
26. Мочерний С. В. *Фінансова стратегія підприємства* : економ. енциклопед. словник. Т. 2. Львів: Світ, 2006. 506 с.
27. Олійник О. О. Фінансова стратегія аграрного підприємства: теоретичний аспект розробки та моделювання. *Інвестиції практика та досвід*. 2019. № 11. 28 с.
28. Панухник О.В. Напрями та шляхи трансформації державної підтримки суб'єктів аграрної сфери України. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 1. С. 5-10.
29. Поляруш І. М. Стан фінансування аграрних підприємств України у 2018 році. *Ефективна економіка*. 2018.
30. Про державний бюджет України на 2021 рік : Закон України.
31. Про державну підтримку сільського господарства : Закон України від 24.06.2004 року № 1877-IV.
32. Про правовий режим воєнного стану : Закон України.
33. Радова Л.Д., Череп А.В. Фінансова стратегія в системі управління підприємством. *Держава та регіони*. 2005. № 2. С. 130-135.
34. Соломіна Г. В. Функціонування компаній з управління активами: світовий досвід і вітчизняна практика. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 2. С. 28-32.
35. Тарасенко І. О. *Сталий розвиток підприємств легкої промисловості : теорія, методологія, практика* : монографія. Київ : Київський національний університет технологій та дизайну, 2010. 390 с.

36. Тищенко О.М. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Вісник економічних наук України*. 2010. № 8. С. 406-411.
37. Ткаченко Є. Ю., Фатюха В. В, Яришко О. В. Фінансова стійкість підприємства : *Гроші, фінанси і кредит*. 2021. № 56.
38. Турчак В.В. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. *Молодий вчений*. Київ, 2014. №8 (11) С. 49-52.
39. Фаріон І. Д. *Стратегічний аналіз*: навч. посіб. Тернопіль : Тернопільський національний економічний університет, 2009. С. 15-22.
40. Фурман І. В. Державна підтримка сільського господарства : проблеми, світові практики та перспективи для України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 5. том 1. С. 317-322.
41. Фурса Т. П. Стратегічні аспекти діяльності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. 524 с.
42. Химич І. Фінансова стратегія як елемент фінансової стабільності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 4. С. 158-164.
43. Хринюк О.С., Крижня В.О. Фінансова стратегія підприємства як головний інструмент його сталого розвитку. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. С. 583-585.
44. Череп А. В., Стрілець Є. М. Ефективність як економічна категорія. *Ефективна економіка*. 2013. № 1.
45. Шиндирук І. П. Економіко-математичне моделювання та оптимізація структури капіталу підприємств. *Фінанси України*. 2012. № 2. С.113-118.
46. Янковська В. А. Фінансова стратегія та її роль у розвитку підприємств. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Серія: актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. Харків : Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2013. № 50(1023). С. 182–187.

ДОДАТКИ

Додаток А

Звіт про фінансовий стан за 2020-2022 роки

Актив	Код	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн
Необоротні активи				
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-	1021,7
Основні засоби	1010	2281	2385,1	1823,1
первісна вартість	1011	2809,8	2809,8	2809,8
знос	1012	528,8	424,7	986,7
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-	-
Усього	1095	2281	2385,1	2844,8
Оборотні активи				
Запаси	1100	255	257,1	447,7
у тому числі готова продукція	1103	-	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	80	85,6	402,3

Продовження додатку А

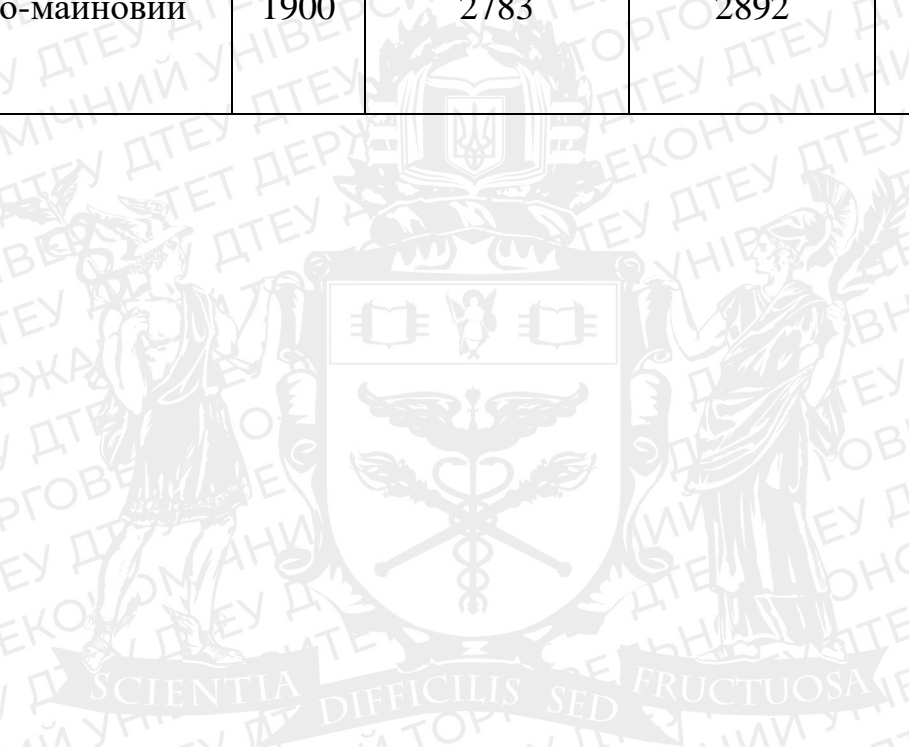
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	149	155,5	211,1
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	18	8,7	28,5
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-	-
Оборотні активи				
Інші оборотні активи	1190	-	-	-
Усього	1195	502	506,9	1089,6
Необоротні активи утримувані для продажу та групи вибуття	1200	-	-	-
Фінансово-майновий стан	1300	2783	2892	3934,4

Продовження додатку А

Пасив	Код	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн
Власний капітал				
Зареєстрований капітал	1400	1000	1000	1000
Додатковий капітал	1410	-	-	-
Резервний капітал	1415	-	-	-
Нерозподілений прибуток	1420	698	595,5	1533,5
Неоплачений капітал	1425	-	-	-
Усього	1495	1698	1595,5	2533,5
Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	1600	195	-	550
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-
товари, роботи, послуги	1615	457,2	753	557,2
розрахунками з бюджетом	1620	-	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-	-

Продовження додатку А

Поточні зобов'язання	Код	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн
Інші поточні зобов'язання	1690	432,8	543,5	293,7
Усього	1695	1085	1296,5	1400,9
Фінансово-майновий стан	1900	2783	2892	3934,4

Додаток Б

Інформація про фінансові результати підприємства за 2020-2022 роки

Стаття	Код	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції	2000	3627,1	3668,6	3995,2
Інші операційні доходи	2120	-	-	-
Інші доходи	2240	-	-	-
Разом доходи	2280	3627,1	3668,6	3995,2
Собівартість реалізованої продукції	2050	1120,6	1197,3	1681,5
Інші операційні витрати	2180	1025,8	1039,7	1375,7
Інші витрати	2270	-	-	-
Разом витрати	2285	2185	2237	3057,2
Фінансовий результат до оподаткування	2290	1480,7	1431,6	938
Податок на прибуток	2300	-	-	-
Чистий прибуток	2350	1480,7	1431,6	938

Рис. 3.1 Послідовність моделювання структури фінансового забезпечення підприємства

Джерело: складено автором на підставі [21]

Умовні позначення: WACC - середньозважена вартість капіталу; ROE – дохідність власного капіталу; EVA – економічна додана вартість; ВОК – валовий оборотний капітал.

Рис. 3.2 Схеми формування та удосконалення стратегії стабільного розвитку підприємства

Джерело: складено автором на основі [43]

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25
«Спрощена фінансова звітність»
(пункт 4 розділу I)

**Фінансова звітність
малого підприємства**

Дата (рік, місяць, число)		КОДИ		
		2020	12	31
Підприємство	ФГ «Світанок-Агро»	за	35423783	
		ЄДРПОУ		
Територія	Україна, Київська обл., Фастівський р-н, село Велика Мотовилівка, вул. Пушкіна, будинок 4	за	08522	
		КАТОТТГ		
Організаційно-правова форма господарювання	Фермерське господарство	за	110	
		КОПФГ		
Вид економічної діяльності	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	за	01.11	
		КВЕД		
Середня кількість працівників, осіб	11			
Одиниця виміру:				
	тис.грн з одним десятковим знаком			
Адреса, телефон Україна, 08522, Київська обл., Фастівський р-н, село Велика Мотовилівка, вул. Пушкіна, будинок 4, тел. +380509135230				

**1. Баланс
на 31 грудня 2020 р.
Форма № 1-м**

Код за ДКУД **1801006**

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	-	2281.0
первісна вартість	1011	-	2809.8
знос	1012	(-)	(528.8)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	-	2281.0
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	-	255.0
у тому числі готова продукція	1103	-	-

Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	-	80.0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	149.0
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	-	18.0
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	-	502.0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	-	2783.0

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	-	1000.0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-	698.0
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	-	1698.0
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	195.0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	-	457.2
розрахунками з бюджетом	1620	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	432.8
Усього за розділом III	1695	-	1085.0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-

Баланс | 1900 | - | 2783.0

**2. Звіт про фінансові результати
за 2020 р.**

Форма № 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3627.1	-
Інші операційні доходи	2120	-	-
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	3627.1	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1120.6)	(-)
Інші операційні витрати	2180	(1025.8)	(-)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2185)	(-)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	1480.7	-
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	1480.7	-

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

Пашенко М. М.

(ініціали, прізвище)

(ініціали, прізвище)

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25
«Спрощена фінансова звітність»
(пункт 4 розділу I)

**Фінансова звітність
малого підприємства**

Дата (рік, місяць, число)

КОДИ

Підприємство	ФГ «Світанок-Агро»	за ЄДРПОУ	2021	12	31
Територія	Україна, Київська обл., Фастівський р-н, село Велика Мотовилівка, вул. Пушкіна, будинок 4	за КАТОТТГ	35423783	08522	
Організаційно-правова форма господарювання	Фермерське господарство	за КОПФГ	110		
Вид економічної діяльності	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	за КВЕД	01.11		
Середня кількість працівників, осіб	10				
Одиниця виміру: тис.грн з одним десятковим знаком					
Адреса, телефон	Україна, 08522, Київська обл., Фастівський р-н, село Велика Мотовилівка, вул. Пушкіна, будинок 4, тел. +380509135230				

**1. Баланс
на 31 грудня 2021 р.**

Форма № 1-м

Код за ДКУД **1801006**

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	2281.0	2385.1
первісна вартість	1011	2809.8	2809.8
знос	1012	(528.8)	(424.7)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	2281.0	2385.1
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	255.0	257.1
у тому числі готова продукція	1103	-	-

Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	80.0	85.6
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	149.0	155.5
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	18.0	8.7
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	502.0	506.9
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	2783.0	2892.0

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1000.0	1000.0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	698.0	595.5
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	1698.0	1595.5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	195.0	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	457.2	753.0
розрахунками з бюджетом	1620	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	432.8	543.5
Усього за розділом III	1695	1085.0	1296.5
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-

Баланс	1900	2783.0	2892.0
--------	------	--------	--------

**2. Звіт про фінансові результати
за 2021 р.**

Форма № 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3668.6	3627.1
Інші операційні доходи	2120	-	-
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	3668.6	3627.1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1197.3)	(1120.6)
Інші операційні витрати	2180	(1039.7)	(1025.8)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2237.0)	(2185)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	1431.6	1480.7
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	1431.6	1480.7

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

Пашенко М. М.

(ініціали, прізвище)

(ініціали, прізвище)

SCIENTIA DIFFICILIS SED FRUCTUOSA

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25
«Спрощена фінансова звітність»
(пункт 4 розділу I)

**Фінансова звітність
малого підприємства**

Дата (рік, місяць, число)

КОДИ

Підприємство	ФГ «Світанок-Агро»	за ЄДРПОУ	2021	12	31
Територія	Україна, Київська обл., Фастівський р-н, село Велика Мотовилівка, вул. Пушкіна, будинок 4	за КАТОТТГ	35423783	08522	
Організаційно-правова форма господарювання	Фермерське господарство	за КОПФГ	110		
Вид економічної діяльності	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	за КВЕД	01.11		
Середня кількість працівників, осіб	10				

Одиниця виміру:
тис.грн з одним десятковим знаком

Адреса, телефон Україна, 08522, Київська обл., Фастівський р-н, село Велика Мотовилівка, вул. Пушкіна, будинок 4, тел. +380509135230

**1. Баланс
на 31 грудня 2021 р.**

Форма № 1-м

Код за ДКУД **1801006**

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	2281.0	2385.1
первісна вартість	1011	2809.8	2809.8
знос	1012	(528.8)	(424.7)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	2281.0	2385.1
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	255.0	257.1
у тому числі готова продукція	1103	-	-

Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	85.6	402.3
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	155.5	211.1
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	8.7	28.5
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	506.9	1089.6
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	2892.0	3934.4

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1000.0	1000.0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	595.5	1533.5
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	1595.5	2533.5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	550.0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	753.0	557.2
розрахунками з бюджетом	1620	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	543.5	293.7
Усього за розділом III	1695	1296.5	1400.9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700	-	-

Баланс	1900	2892.0	3934.4
--------	------	--------	--------

**2. Звіт про фінансові результати
за 2022 р.**

Форма № 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3995.2	3668.6
Інші операційні доходи	2120	-	-
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	3995.2	3668.6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1681.5)	(1197.3)
Інші операційні витрати	2180	(1375.7)	(1039.7)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(3057.2)	(2237.0)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	938.0	1431.6
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	938.0	1431.6

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

Пашенко М. М.

(ініціали, прізвище)

(ініціали, прізвище)

SCIENTIA DIFFICILIS SED FRUCTUOSA